

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Andra kammaren.

Nr 24.

Onsdagen den 27 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* afämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

angående anslag för vissa anordningar vid Trollhätte kraftstation till förekommande af driftstörningar; och

angående medgifvande för provinsialläkaren Herman Anton Melén att komma i åtnjutande af de från och med år 1912 fastställda aflöningsförmåner för provinsialläkare.

Nämnda propositioner blefvo på begäran bordlagda.

§ 2.

Till afgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande sex särskilda ordinarie anslag under riksstatsens fjärde hufvudtitel.

Punkten 1, angående de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.

I punkten 21 af fjärde hufvudtiteln af den till Riksdagen den 13 januari 1912 aflättna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att öka anslaget till de värnpliktiges aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,642,364 kronor, med, i jämnt krontal, 131,641 kronor till 2,774,005 kronor.

Herr *Räf m. fl.* hade i en inom Andra kammaren väckt motion, nr 1, hemställt, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen till de värnpliktige under deras vapenöfning skulle bestämmas till 50 öre pr dag samt att denna aflöning skulle utgå äfven innevarande år.

Uti en likaledes inom Andra kammaren väckt motion, nr 68, hade herr *Kronlund m. fl.* hemställt, att Riksdagen ville besluta,

Andra kammarens protokoll 1912. Nr 24.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m. (Forts.)

att aflöningen till de värnpliktige äfven under deras rekrytutbildning måtte bestämmas till 50 öre om dagen, och att Riksdagen måtte anslå därtill erforderligt belopp.

Vidare hade till utskottet remitterats två likalydande motioner, väckta den ena, nr 21, inom Första kammaren af herrar *Rosén* och *Skarstedt*, den andra, nr 114, inom Andra kammaren af herr *Bäckström*, däri hemstälts, att Riksdagen måtte besluta, att de värnpliktiges dagaflöning skulle från och med år 1913 utgå med 50 öre, samt anvisa härför erforderligt belopp.

Utskottet hemställde,

- a) att herr Råfs m. fl. motion nr 1 icke måtte af Riksdagen bifallas;
- b) att herr Kronlunds m. fl. motion nr 68 icke måtte af Riksdagen bifallas;
- c) att ej heller herrar Roséns och Skarstedts motion nr 21 samt herr Bäckströms motion nr 114 måtte af Riksdagen bifallas; samt
- d) att Riksdagen måtte i anledning af Kungl. Maj:ts förslag öka anslaget till de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m., nu 2,642,364 kronor, med 17,674 kronor till 2,660,038 kronor.

Sedan utskottets hemställan i *mom. a)–c)* blifvit uppläst, gaf herr talmannen på begäran ordet till

Herr Räf, som anförde: Herr talman! Som herrarna behagade finna, har jag och trenne mina länskamrater i anledning af Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt, d. v. s. den först föredragna, väckt en motion om, att Riksdagen måtte besluta, att dagaflöningen till de värnpliktige under deras vapenöfning bestämmas till 50 öre pr dag samt att denna aflöning skall utgå äfven innevarande år.

Beträffande motiven till denna vår framställning ha vi hänvisat till vid föregående riksdagar i samma sak väckta motioners innehåll och till det försvar respektive motionärer och anhängare af samma idé framfört. Dessutom ha vi som en vördsam gensaga mot vissa uttryck uti motståndarnes argument sagt: »Det förhåller sig ej heller så, att, då det en gång måhända gäller att offra lif och blod, detta sker endast för att rädda sitt eget lif. Nej, man gör det också för att rädda bland annat landets och den enskildes ekonomiska oberoende. Och därvid torde det ej kunna sägas, att den som ej äger »två styfver» och den som måhända äger miljoner hafva lika stor anledning till offret i fråga.»

Statsutskottet svarar emellertid i sitt föreliggande utlåtande, att hvad som i motionerna anförts icke innebär giltiga skäl till att frångå utskottets vid flera föregående riksdagar uttalade och med

Riksdagens beslut år 1901 öfverensstämmande uppfattning. Det skulle kanske anses förmätet att ifrågasätta riktigheten af detta statsutskottets uttalande gentemot motionärernas nyss anförda skäl. Men jag torde likväl våga säga, att statsutskottets påståenden saknar några bevis för sin riktighet.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Statsutskottet talar vidare om några »principiella betänkligheter» mot den af motionärerna föreslagna åtgärden. Men alldenstund statsutskottet icke på något sätt angifver, hvilka dessa principiella betänkligheter skulle vara, kan man icke ingå i något bemötande däraf.

Ett realskäl mot bifall till motionerna i fråga angifver dock statsutskottet i bestämd form, och detta är, att ett bifall till motionerna och i synnerhet till vår motion skulle medföra en stor ökning af ett ordinarie anslag. Ja, detta är också alldeles riktigt, men om det i fråga om utgifter till anskaffande af materiel till militära ändamål i många fall kan sägas, att motsvarande belopp dock stanna inom landet och gifva ersättning för råvara och arbete, så torde det i fråga om den af motionärerna föreslagna förhöjningen i våra värnpliktiges aflöning kunna sägas, att beloppet i fråga här omedelbart tillfaller svenska folket; ja, det är som att taga ur den ena fickan och lägga i den andra; och invänder man, att staten dock erhåller reell valuta för andra till försvarsändamål utgifna belopp, så svarar jag, att man genom den i motionen begärda förhöjningen i dagaflöningen till de värnpliktige sannolikt skulle erhålla en ännu mer betydelsefull valuta, nämligen en hos den manliga ungdomen och dess målsmän i hög grad förstärkt försvarsvilja, och detta, förmenar jag, kan betyda lika mycket och kanske mer än t. o. m. ett materiellt försvarsvapen, och i hvarje fall behövas båda delarna.

Emellertid och sedt i hela sitt sammanhang synes statsutskottet icke för all framtid ha afvisat motionärernas framställning. Statsutskottet säger nämligen: »Det skulle också äfven vid fränseende af de principiella betänkligheter, som förefinnas, kunna sättas i fråga, om det öfver hufvud taget är lämpligt, att, medan utredningar pågå till utrönande af kostnaderna för försvaret, besluta en så stor ökning af ett ordinarie anslag under denna hufvudtitel.» Det vill däraf synas som om statsutskottet i viss mån kände på sig, att saken ändå till sist torde böra ägnas någon större uppmärksamhet, men om så är, att detta icke bör ske annat än i sammanhang med eller möjligen efter några pågående försvarsberedningar. Vid sådant förhållande och om denna min tolkning är riktig, torde det vara klokast att för denna gång icke göra något yrkande utan tills vidare anbefalla saken åt vederbörande och afbida utredningens resultat.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Hökhult, *Nilsson* i Linnås och *Sjöberg* i Säfsjö.

*Ang. de värn-
pliktigas af-
löning, inskri-
fning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

Vidare yttrade:

Herr Karlson i Västtomten: Herr talman! Det kan icke annat än förvåna mig, att så få statsutskottsledamöter reserverat sig i denna fråga, då det torde vara allmänt känt, att det icke just är så mycket under det egentliga lägerlivet på mötesplatserna beväringsskapet har behof af den lilla aflöning, som faller dem till del, utan att det är under fältmarscherna de äro i behof däraf. Då jag i ungefär 15 års tid varit bosatt i närheten af öfningsplatserna för två af våra regementen, nämligen Skaraborgs och Västgöta regementen, har jag varit i tillfälle att komma i beröring med beväringar och samtala med dem. Jag har funnit, att de äro i behof af understöd under sina gång på gång återkommande fältmarscher och fältöfningar, då de icke ha någon möjlighet att vid marketenterierna få några matportioner, utan nödgas under rasterna ute i bygderna vid gårdarna köpa hvad de behöfva för sitt uppehälle, detta så mycket mera, som det ju understundom händer, att de marschera ifrån lägerplatsen bittida på morgonen för att vara tillbaka först vid 5- eller 6-tiden på dagen, då de få spisa middag. Att en varm sommardag vistas ute i skog och mark i saknad af alla möjligheter att förskaffa sig lifsförnödenheter tror jag ingen af herrarna vill vara med om, och icke heller tror jag, att någon vill, att dessa ynglingar, som gå med packning på ryggen och drypa af svett under sin frammarsch, skola vara i sådan belägenhet.

Det kan ju icke alls bli tal om någon ersättning för utfördt arbete i detta fall, då man vet, att för närvarande arbetslönen äfven ute på landsbygden är väsentligt högre än den lilla dagaföning af 50 öre, som här ifrågasättes. Det är ju icke meningen, att den befolkning, som bor i närheten af de platser, där våra värnpliktiga öfvas, skall stå med öppen hand och dela ut pengar till dessa hundratals beväringar, som strömma fram dagligen utan att ha någon som helst ersättning. Då blir frågan, huru dessa pojkar, som utgått ur fattiga hem och icke äga några besparingar, skola kunna reda sig på 20 öre om dagen under sex månaders tid. Jag kan icke finna någon rimlighet i den nuvarande anordningen. Då man ju vet, att värnplikten icke alls är populär ute i bygderna, hade jag möjligen tänkt, att man skulle kunna göra uppoffringarna mindre kännbara och göra det mindre svårt för de värnpliktige att fullgöra sina skyldigheter, om de blefve tillerkända något litet bidrag till täckande af sina utgifter under sin långa tjänstgöringstid.

Det kan ju invändas, att beväringarna under fältmarscherna äro försedda med reservproviant. Ja, detta är sant, men reservprovianten består i vanliga fall af konserverdosor, och jag kan i det fallet nämna, att, så vida jag icke är fel underrättad, de konserverdosor, som förliden sommar användes vid Västgöta regemente, voro från år 1907 — de voro således 4 år gamla. Om de än voro aldrig så väl bevarade, måste i alla fall konserverna ha en bismak, och

det var många beväringar, som, hur hungriga de än kände sig, läto konservdosorna vara, ty de ansågo det förenadt med en viss risk förtära något af hvad de innehöllo.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vår motion och afslag å utskottets hemställan.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! De olika motionärerna ha till stöd för sina yrkanden anfört vissa skäl för sina framställningar i förevarande ärende. Men då spörsmålet helt naturligt kommer att i sinom tid prövas af försvarsberedningarna, så vill jag icke nu inlåta mig på något principiellt resonemang om saken. Utskottet har ju i det fallet hänvisat till sitt tidigare uttalande. Om nu också de skälen kunna ställas under debatt, synes det dock, som om de i försvarsfrågans nuvarande läge skulle vara särdeles starka.

Hurudant är då försvarsfrågans nuvarande läge? Jo, en utredning rörande försvaret pågår och vid den utredningen skall man framför allt taga hänsyn till den ekonomiska sidan af saken. Kan det då vara lämpligt, att Riksdagen just vid en sådan tidpunkt ger ett direktiv af den art, som här sättes i fråga? Det vill förefalla, som om svaret på det spörsmålet icke gärna kunde bli annat än nekande, och statsutskottet har ju — såsom den förste talaren anförde — och det enligt min mening på mycket goda grunder, erinrat om den utredning rörande försvaret, som nu pågår. I allmänhet godkännes ju den mening, att man icke bör genom ett beslut på förhand föregripa resultatet af en pågående utredning, och att nu göra ett afsteg från den principen, det kan jag för min del icke finna vara en sund regel.

Jag skulle ju härmed kunna sluta och endast yrka bifall till utskottets hemställan, men jag skall tillåta mig att få erinra, huru som dagaföningen till de värnpliktige utgör pr dag i Norge 15 öre, i Bulgarien $2\frac{2}{3}$ öre, i Frankrike och Rumänien 5 cent. pr dag, i Tyskland 22 pf. eller 6 Riksmark 60 pf. i månaden. I Danmark uppgår den till 85 à 90 öre pr dag, men däri ingår då portionskostnaden. Sedan får den danske soldaten förskaffa sig födan själf, som bl. a. tillhandahålles honom i marketenteriet vid regementet.

Det sades nu af den nästföregående ärade talaren, att man måste ställa de värnpliktiges dagaföning i ett visst gifvet förhållande till deras förmåga att förskaffa sig proviant o. s. v. under marscher och fältöfningar. Jag har likväl den uppfattningen, att under marscher och fältöfningar skall arméns behof af proviant tillgodoses på annat sätt och genom andra medel än höjning af deras dagaföning.

Jag ämnade icke tillåta mig att gå vidare in på hvad motionärerna anfört i sina respektive motioner, men jag måste göra det, då jag nu fått ordet, och särskildt är det i ett visst hänseende, som jag vill yttra mig. Vi kunna nämligen här i kammaren bysa olika

*Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redovisning m. m.*
(Forts.)

meningar om den rätta och bästa lösningen af frågor, som komma under kammarens öfverläggning och beslut; olika meningar kunna under debatten bryta sig ganska skarpt mot hvarandra, ja, enstaka gånger kan det väl hända, att öfverord icke utebli. Detta är visserligen att beklaga, men det kan förklaras af stridens hetta; men annorlunda ställer det sig med de ord, som med pennan nedskrifvas. Då man med lugn eftertanke utarbetar en motion, kan man med fog ställa anspråken åtskilligt högre. I den motion till innevarande års riksdag, som bär nummer 1, ha motionärerna på Smålandsbänken, efter en historik, som alls icke är uttömmande rörande ifrågavarande spörsmål, anfört, att motionärerna tidigare i allmänhet varit landtmannapartister, men att i några fall ha motioner kommit från personer tillhörande äfven andra partier och att sympatier för saken i fråga finnas inom samtliga partier. Riksdagen har alltid afslagit framställningarna, säges det, med en röstöfvervikt, som icke varit synnerligen stor. Häraf draga motionärerna nu en slutsats, hvilken jag omöjligen kan få fram ur de angifna förutsättningarna, men det är en sak för sig, och den slutsatsen lyder på följande sätt: »Det kan således icke förnekas, att den sålunda framburna önskan har en ganska allmän anslutning hos äfven sådana personer, som känna ansvar för sina handlingar» — således en klar och direkt beskyllning från motionärerna mot en del förutvarande och nuvarande kamrater i Andra kammaren, att de icke här handlat under känsla af ansvar. Ansvarskänslan finnes hos vissa, men alls icke hos alla i denna kammare — hvar den nu finnes, äro motionärerna de rätta personerna att pröfva och afgöra. Jag skall icke inlåta mig på en analys af frågan om hvar motionärerna mena, att ansvarskänslan är tillfinnandes, ehuru det eljest vore lätt nog, men hvad jag likväl anser mig böra göra, det är att uttala en alldeles bestämd och allvarlig gensaga mot beskyllningar af ifrågavarande beskaffenhet, hvilka endast kunna betraktas såsom uttryck för förhåfvelse öfver egen förträfflighet med afseende på ansvarskänslan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Det hufvudskäl, som utskottet anger för sitt afstyrkande å de föreliggande motionerna, utmynnår i att därför att försvarsberedningarna ha denna sak om hand, bör Riksdagen icke fatta något beslut i frågan. Så kan jag för min del icke se saken. Ty det är ju alldeles gifvet, att om icke något uttalande föreligger från Riksdagens sida, kunna icke försvarsberedningarna taga saken under ompröfning. Jag anser därför, att det är mycket bättre för beredningarna, om det föreligger ett bestämdt uttalande från Riksdagen i denna fråga, de kunna då veta, hur de skola handla, isynnerhet när det gäller den ekonomiska bärkraften för landet.

Jag har sökt göra mig underrättad om mathållningen vid de olika regementena inom landet, hvartill jag också haft ett särdeles

gynnsamt tillfälle. Och jag har kommit till den bestämda uppfattningen, att vid en del regementen förhållandena äro utmärkt väl ordnade, men att det återigen vid andra är mycket illa ställt i detta afseende, så att beväringen absolut icke kan lefva på den kost kronan består. Under sådana förhållanden är det väl i rättvisans och rimlighetens namn icke mer än tillbörligt, att från statens sida ses till, att våra ynglingar under den tid de fullgöra sin värnplikt få så mycket betaldt, att de verkligen kunna lefva som människor.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Det är med anledning däraf jag icke kunnat med tystnad förbigå denna sak. Det är naturligt, att, då så många motioner föreligga och det icke finnes den minsta utsikt att drifva igenom ett beslut i motionernas riktning, jag icke heller kommer att framställa något yrkande härom, men jag beklagar, att frågan ligger så, att jag icke kan göra det, ty åtminstone synes mig denna kammare hafva fullt fog för att bifalla motionerna. Jag vill än en gång betona, att detta säkerligen icke skulle försvåra arbetet för försvarsberedningarna utan tvärtom i viss mån underlätta detsamma.

Herr Kronlund: Herr talman! Såsom den statsutskottsledamot, som här haft ordet, erinrade, har denna fråga varit före i kammaren flera gånger, ja, icke mindre än fyra gånger. Skälen för och emot känna vi ju väl till, skälen emot äro hufvudsakligen, att man icke bör taga lön för att man fullgör en medborgerlig skyldighet, och att en förhöjning af de värnpliktiges dagaflöning till 50 öre medför stora utgifter för staten, hvarför man i detta fall bör vara betänksam, och att för öfrigt i främmande länder de värnpliktiges aflöning icke på långt när är så stor.

Man får väl emellertid lof att taga någon hänsyn till de förhållanden, som föreligga i vårt land. Vi hade ju denna dagflöning å 50 öre, innan den nya härordningen genomfördes, innan vi hade ens en bråkdelen af den stora värnpliktsbörda, som vi nu ha. När sedermera värnplikten utsträcktes, sänktes aflöningen till 20 öre. Man bör ändå verkligen taga reda på hvad som tänkes och säges ute i landet, och det är dock ett faktum, att bland de förhållanden, som göra, att värnpliktsbördan trycker olidligt på många af våra värnpliktige, gör sig särskildt kännbar den omständigheten, att beväringarna icke få så pass stor ersättning, att de bli godtgjorda för sina direkta utgifter, utan att de måste göra ekonomiska uppoffringar under sin värnpliktstid. Det är just för att förekomma detta, för att förekomma denna missbelåtenhet och detta missnöje, som litet hvarstans förefinnes i vårt land, i synnerhet bland de fattiga och mindre bemedlade, som jag tycker, att kammaren gjorde klokt i att gifva till känna, att kammaren vill lätta på detta missnöje, söka undanröja denna missbelåtenhet, som förefinnes på många håll med afseende på värnpliktstidens längd.

Det är ur denna synpunkt, som jag åtminstone sett denna

Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.
(Forts.)

fråga, och på grund hvaraf jag velat göra hvad på mig ankommer för att försöka undanröja missbelåtenheten och missnöjet. Denna 50-öring, mina herrar, är dock icke så stor. Låt oss tänka på lefnadskostnaderna i vårt land, huru höga de äro! Många stå, sedan de fullgjort sin värnplikt, inför arbetslöshet, ofta inför nöd. Många af de värnpliktige komma från fattiga hem, hvars enda arbetskraft de äro. För dessa värnpliktige skulle denna lilla slant vara ett medel att hjälpa de fattiga hemmen, vara ett medel att försäkra sig under den närmaste tiden mot arbetslöshet och nöd, hvaraf de värnpliktige efter värnpliktstidens slut kunna drabbas.

Det är på dessa grunder, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till motionen, då jag anser, att, långt ifrån att vi böra dröja eller underlåta att uttala oss, därför att försvarsberedningen sitter, vi tvärtom böra uttala oss om nödvändigheten af detta behof, om vi anse det nödvändigt, och som jag gör det, anser jag, att kammaren gör rätt i att uttala sig såsom ett verkligt direktiv för den sittande försvarsberedningen.

Med herr Kronlund instämde herrar *Jansson* i Edsbäcken, *Carlson* i Herrljunga, *Hamrin*, *Andersson* i Altofta, *Johanson* i Hvetlanda, *Persson* i Björsholm och *Danielsson*.

Herr Räf: Herr talman! Jag skall endast be att gentemot det af herr Nilson i Örebro anförda citatet ur vår motion få säga, att ifrågavarande uttryck icke på ringaste sätt syftar på vare sig personer eller partier inom den svenska riksdagen. Uttrycket, då jag talar om ansvarslösheten, syftar på att sådan kan finnas här och där bland folket, men jag har aldrig syftat på någon eller några af Riksdagens ledamöter eller partier.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag delar motionärernas uppfattning om en högre aflöning för de värnpliktige under den tid de ligga på lägerplatserna, och jag har förr varit med om att motionera om samma sak i Riksdagen. Då jag dock icke velat vara med om att bifalla motionerna nu, så ställer jag denna fråga i samband med den förestående omorganisationen af hela härväsendet. Jag, som vill hafva en förkortad öfningstid, vill icke lägga några stenar i vägen för denna förkortade öfningstid, hvilket gör, att jag icke vill vara med om att nu reglera dessa aflöningsförhållanden. Det skulle mycket väl kunna tänkas, att man komme att begagna en ökning af aflöningen för att därmed frambringa en längre öfningstid, och det vill jag icke vara med om.

Det var en talare, som satte mathållningen vid de olika regementena i samband med detta spörsmål. Jag förmodar, att han afsåg, att de värnpliktige skulle få medel att skaffa sig ett mål mat, då de icke kunna äta af den mat, som består af kronan. Nu är det emellertid så att mathållningshistorien är icke endast beroende

af de penningmedel, som ställas till de olika regementenas förfo- *Ang. de värn-*
 gande utan också i högst väsentlig grad beroende på den personal *pliktigas aflö-*
 som tillagar maten, vare sig denna är kvinnlig eller manlig, det *ning, inskrif-*
 vill med andra ord säga, att det beror på, hur maten tillredes. *ning och redo-*
 Detta har jag varit i tillfälle att iakttaga vid många regementen. *visning m. m.*
 (Forts.)

Men det är äfven en annan omständighet som måste tagas med i beräkningen och som jag förmodar under den närmaste tiden skall i någon mån ordnas i syfte att åstadkomma en någorlunda likartad mathållning vid de olika regementena, och det är det nuvarande upphandlingssystemet och de grunder, efter hvilka upphandling sker. Vid vissa regementen få vederbörande hushålla med 49 à 50 öre om dagen per man, under det att uppköpen vid andra regementen kunna gå upp till 70 à 75 öre om dagen per man, beroende på under hvilka omständigheter leveransanbudena inkomma. Detta får naturligtvis tillämpas efter andra grunder, endera genom att höja antalet standardartiklar, på hvilka anbud kunna afgifvas, eller ock höja det nu utgående kontanta tillskottet. Men denna fråga måste lösas för sig och icke sammanblandas med de värnpliktiges aflöningsfrågor.

Så märkvärdigt det låter, är det så, att regementen, som uppgå till 1,000 man, kunna ha svårare att reda sig med sitt mathållningsanslag än de mindre kårerna, som endast ha 250 man, och detta därför att de mindre regementenas leverantörer till följd af den ringa leveransen höja priserna på standardvaror, som utbjudas, och därigenom få dessa mindre regementen större belopp per man att röra sig med än de större regementena. Men som sagdt denna fråga får icke sammanblandas med aflöningsfrågan, utan båda sakerna måste hållas åtskilda.

Jag är lika varmt intresserad som någon af att de värnpliktige få några ören mera, men jag har haft den känslan, att jag skulle göra de värnpliktige en liten otjänst, om jag i detta nu skulle tillstyrka motionerna. Jag har därför trott, att det vore rimligare och rättare och ur alla synpunkter det bästa, att denna fråga lösas i samband med andra hithörande frågor.

Med denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att få biträda utskottets förslag och yrka bifall till detsamma.

Herr Nilson i Örebro: Jag ber, herr talman, att först få uttala min tacksamhet till talaren på smålandsbanken för hans öppna uttalande, att han icke med det af mig berörda yttrandet i motionen om ansvarslöshet syftat på någon här i kammaren. Jag vill bara i detta sammanhang säga, att, då det i motionen talas om olika riksdagspartier och enskilda ledamöter inom Riksdagen, jag icke kunnat läsa ut någon annan mening i den delen af motionen än att det syftades på någon eller några af kammarens ledamöter, men då herr Räf förklarar, att så icke varit afsikten, har jag endast att annotera detta.

*Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

I anledning af hvad under debatten anförts vill jag säga, att jag har en öppen och klar blick för det förhållandet, att det finnes många anhöriga till värnpliktige, som kunna komma i svårigheter, därför att de värnpliktige äro på lägerplatserna för fullgörande af dem åliggande värnpliktsskyldighet, men jag är däremot icke alls öfvertygad om att man kommer dessa anhöriga till hjälp på den vägen, att man höjer dagaflöningen för de värnpliktige.

Man kan verkligen på allvar ifrågasätta, om det icke är rik-
tigare och lämpligare att nå fram till det målet, att man beträder
den väg, som Kungl. Maj:t har inbjudit Riksdagen att beträda. Vi
se på sidan 4 i förevarande betänkande, att Kungl. Maj:t har
äskat ett belopp af 123,000 kronor för mötande af de kraf, som
komma att ställas på statskassan i anledning af proposition rörande
understöd åt vissa värnpliktiges familjer, en proposition, som ännu
icke är öfverlämnad till Riksdagen. Det kan verkligen mycket
allvarligt ifrågasättas, om icke det är den rätta och riktiga vägen
att i detta hänseende bringa hjälp. Jag vill icke vid denna tid-
punkt uttala något slutgiltigt omdöme i saken, ty man vet icke hvad
propositionen innehåller och hvilka uppslag den kan gifva i detta
hänseende, då den ännu icke är öfverlämnad till Riksdagen, men
endast själfva tanken sådan den är uttalad synes mig peka på en
rätt och riktig väg.

Men, mina herrar, innan jag slutar, skall jag be att få fasta
herrarnes uppmärksamhet på den frågan: hvar skola vi taga dessa
1 1/2 miljon kronor som ett bifall till motionen skulle medföra i
utgift under fjärde hufvudtiteln, och en ytterligare summa gifvetvis
under femte hufvudtiteln? Kungl. Maj:t framlägger i statsverks-
propositionen inför Riksdagen en finansplan. För denna finansplan
är Kungl. Maj:t inför Riksdagen ansvarig. De enskilda motio-
närerna ha gifvetvis rättighet att påkalla tillägg eller uteslutningar
ur denna finansplan, men de enskilda motionärerna ha intet som
helst åliggande att tänka sig hvar pengarne skola tagas. Det är
bevillningsutskottets uppgift att till slut finna ut möjligheter att
täcka de behof, som göra sig gällande. Men jag vet icke i detta nu,
hvarifrån vi skola få de 1 1/2 miljon kronor, som under denna punkt
af motionärerna ifrågasättas, att riksstaten bör höjas med. Det vet
jag icke. Men jag vet, att andra motionärer ha ifrågasatt, att vi
skola taga bort stämpelskatten på inrikes växlar, och det skulle med-
föra en minskning på inkomstsidan af 1,800,000 kronor. Men det
står klart för mig, att på den vägen få vi icke medel att täcka den
ökade belastning, som genom bifall till de föreliggande motionerna
skulle uppkomma på utgiftssidan.

Detta spörsmål kastar enligt min mening en blixtbelysning öf-
ver själfva vår finansbehandling inom Riksdagen. Ty låt oss ett
ögonblick antaga, att alla motionärer, som påkalla ökade utgifter än
på den ena och än på den andra hufvudtiteln, finge sin vilja igenom.
Då blefve det icke en lätt uppgift för bevillningsutskottet att i

riksdagens elfte timme lösa själfva budgetfrågan. Det blefve kån-
hända knifvigt nog. Det skulle då kunna hända, att många af
Riksdagens ledamöter, som röstat för högre anslag, önskade, att de
icke varit med därom.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Liljedahl: Herr talman, mina herrar! Jag skall taga
denna fråga rent praktiskt och be att få börja med att yttra något
i matfrågan. Man måste nämligen göra klart för sig, innan man
bestämmer sig, huruvida Riksdagen bör bifalla detta yrkande att
höja beväringens aflöning, hvilka de motiv äro, som framkalla en
sådan begäran.

Här har nu framhållits, att de värnpliktige behöfva ha en ök-
ning i sin dagaflöning på grund af att deras mat skulle vara dålig
vid våra regementen. Det är själfklart, som en ärad talare framhöll,
att i detta afseende förhållandena äro olika vid de olika regementena.
Jag vill endast säga, att den erfarenhet, som jag har, är den,
att, efter de förbättringar som under de senaste åren blifvit
gjorda, matförhållandena numera äro synnerligen goda. Här har
talats om, att under fältmarscher och fältmanövrer man skulle ha
dålig mat. Själf gör jag alltid så, att jag under fältmarscher och
fältmanövrer, de må räcka huru länge som helst, äter uteslutande
kronans mat, och den har under de senare åren varit både riklig
och god.

Hvad sedan förhållandena vid regementets etablissement be-
träffar, så kräfves här en reform, som vi måste genomföra, såvida
vi vilja få en ändring till det bättre till stånd. Att börja med
skulle jag önska, att, när civilkommissionen besöker ett rege-
mente för att granska förhållandena där, den alltid ville intaga sina
måltider tillsammans med manskapet och icke i officerarnas mess.
Det är tydligt, att då så höga herrar som civilkommissionen
komma till ett regemente, så vilja officerarna inbjuda dem till sin
mess och där utspisa dem. Men jag anser, att civilkommissionens
ledamöter borde vara så höga herrar, att de satte sig öfver sådant
och ginge in till manskapet och där åte alla sina måltider under
den tid, civilkommissionens arbeten vid regementet påginge. Där-
igenom finge civilkommissionen en personlig erfarenhet om för-
hållandena.

Sedan är det en annan reform, som vi måste ha igenom, och
den rör dagbefalet, dagkaptenen och daglöjtnanten, som ha till upp-
gift att hvarje måltid närvara i matsalarne och där taga reda på
matens beskaffenhet. Då råder vid somliga regementen det förhål-
landet, och det är något som jag anser vara alldeles orätt, att
officerarne endast smaka litet på maten och säga, att den är ut-
märkt. Då tänker naturligtvis manskapet: jäså, han tyckte icke
mera om den — då är den väl icke så bra. Utan det riktiga sättet
vore, att dagkaptenen eller daglöjtnanten under hela den tid, de

*Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskri-
fning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

tjänstgöra i denna sin befattning, sätta sig ned bland manskapet i matsalarne och där intaga sina mål. Själf gör jag alltid detta, då jag är dagkapten, och därigenom får jag reda på förhållandena och vet, att de vid det regemente, jag tillhör, blifvit synnerligen goda. Men denna reform måste vi ha genomförd vid alla regementen, att dagbefålet alltid åter trupperas mat.

Hvad höjningen af dagaflöningen beträffar så anser jag, att det icke är för att förbättra matförhållandena som ett sådant förslag uppkommit, utan det motiveras af, att de värnpliktige som alla andra människor kunna vilja köpa sig litet äpplen, päron, en kopp kaffe, godter eller dylikt, och kanske också en och annan af dem behöfver litet att spara ihop för att skicka hem.

Jag vill nu icke ställa mig på en annan ståndpunkt än utskottets förslag, därför att här gäller det en utgift af en och en half miljon, och skulle vår budget ökas med denna summa, så måste man tänka: hvar skall man göra besparingar? Jo, det finns en besparing, som man kan göra, när det gäller soldatportionerna. Dagportionkostnaden är nu i genomsnitt 58 öre, och kosten är som sagdt numera i regel synnerligen god, men det finnes en artikel, som aldrig blir god i kronans kök, nämligen kaffet. Kaffet blir alltid dåligt. Hvarpå det beror är icke så lätt att säga, men faktiskt är, att de värnpliktige ofta köpa sitt kaffe, och det kostar dem 25 öre. Tar man nu bort kaffet ur soldatportionen, såsom föreslagits i den tidskrift, som våra intendentur gifva ut, och inför té i stället för kaffe, så gör man en betydlig ekonomisk besparing, och då kan man lägga detta på dagaflöningen. Med andra ord, då det gäller en summa på en och en half miljon, så anser jag, att man icke bör utan vidare bifalla förslaget, utan först inom försvarsberedningen se till, huruvida man icke kan genomföra besparingar och sedan höja beväringens dagaflöning.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Blott några ord! Jag tror i likhet med herr Kronlund, att för att förekomma den olust, som mångenstädes förekommer bland beväringen, och för att åstadkomma en större och bättre värnkraft är den enda och mest praktiska vägen den, som motionärerna här anvisat, nämligen att gifva de värnpliktige en något höjd aflöning. Då jag är vän af försvaret och vill, att försvaret stärkes och erhåller den värnkraft, som det rätteligen bör äga, så kan jag icke afhålla mig från att i min ringa mån gifva uttryck åt den tanken, att vi handla klokt och förståndigt, om vi här efter årslånga strider bestämma oss för att öka dagaflöningen. Värdet häraf, herr talman, synes mig vara vida större än den kontanta uppoffringen af en och en half miljon kronor, som denna ökning skulle kosta statsverket. Jag tror, att, om detta förslag bifalles, hvar och en framdeles skall komma till insikt om

att det varit en god gärning och ägnadt att bereda försvaret en hjälp, ett understöd, som det är värdt.

Nu har visserligen en ärad ledamot af statsutskottet, herr Nilson från Örebro, behagat upplysa oss om, att vi härigenom skulle vid budgetens slutliga uppgörande komma i stort bryderi. Ja, mina herrar, då komma vi att sätta oss själfva på prof, men jag tror icke, att det skall visa sig omöjligt att få vår budget att gå ihop.

Herr talman, med dessa få ord anhåller jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Karlson i Västtomten: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord med anledning af hvad den ärade talaren på smålandsbanken yttrade. Jag har icke på något sätt klandrat maten sådan den är under de dagar, de värnpliktige intaga sina måltider hemma vid regementet på därför lämpliga tider. Men det är just mathållningen under dessa långa fältmarscher, då manskapet begifver sig ut om morgnarne för att komma hem kanske vid 5-, 6-, eller 7-tiden på kvällen och utan någon annan mat med sig än dessa reservportioner, det är denna mathållning jag klandrat. Annat är det då manskapet, såsom t. ex. sker vid fältöfningar, får taga med sig kök att koka uti; maten blir kanske icke så bra som hemma, men det blir dock en föda, som man kan lifnära sig af och någorlunda reda sig med. Men det är just vid sådana tillfällen, då de icke ha någon annan proviant med sig än den, som de ha i proviantväskan, det är då, de äro i behof af ett extra tillskott på de platser, de ha att gå fram. Det har icke förekommit något under denna diskussion, som förmått mig att ändra tankar, utan jag tror fortfarande, som jag förut yttrat, att det skulle vara till en verklig hjälp för försvaret, om de värnpliktige kunde erhålla detta tillskott till sin dagaflöning.

Jag upprepar, att jag icke velat klandra maten, då de äro hemma och få den ordentligt lagad, utan jag har endast talat om dessa särskilda tillfällen, då mathållningen ofta är beroende på befälhafvarens godtycke. Jag tror visst icke, att kapten Liljedahl behandlar sitt kompani i detta afseende på något olämpligt sätt, då han är ute, men detta förekommer på andra håll, och det är endast det jag velat relatera.

Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen.

Herr Olofsson i Åvik: Herr talman! Jag måste åter besvara kammaren med några ord. Jag hörde nämligen, att kapten Liljedahl missuppfattat mig, hvilket ju kan ha berott på att jag uttryckt mig otydligt. Han sade, att jag gjort den anmärkningen, att maten vore *dålig*. Nej, mina herrar, det har jag icke gjort. Min anmärkning var icke denna, men jag påstod, att vid en del regementen maten vore *otillräcklig*, och jag skulle kunna bevisa detta för kammaren, om jag icke ansåge det vara olämpligt. Men

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.

(Forts.)

jag kan göra det för dem, som äro särskildt intresserade för denna sak.

Herr Martin: Herr talman, mina herrar! I det läge, som frågan kommit, skall jag icke besvara kammaren med någon längre redogörelse för min uppfattning af detta spörsmål. Jag vill endast säga det, att jag alltid varit vän af en ökad dagaflöning till de värnpliktige och tror, att, huru vi än lösa vår försvarsfråga och huru än försvarsberedningen löser densamma, krafvet alltjämt kvarstår, såvidt jag kan förstå, på en ökad dagaflöning. Om herrarne blefve försatta i samma ställning, som jag befinner mig under min militära tjänstgöring, och hade att syssla med utbildningen af de värnpliktige, som hufvudsakligen äro komna från fattiga hem, dessa ynglingar, som icke ha något enda öre utöfver hvad de erhålla i tjänsten, så tror jag, att hvar och en af er skulle förstå, att hvad de få icke är tillräckligt för alla de småbehof, som förefinnas hos de värnpliktige — lika väl som hos hvar och en af denna kammares ledamöter — men som kronan tyvärr icke tillfredsställer på något sätt. Jag tycker i alla fall, att de under den tid, de äro i tjänstgöring, borde erhålla så mycket, att de kunde tillfredsställa en del af dessa smärre behof. Herr Liljedahl nämnde kaffet. Jag vill icke hålla något långt tal för kaffet, men det är nog ett behof afven för de värnpliktige att erhålla en kopp kaffe. Dessutom vill jag säga, att de värnpliktige aldrig få ut sin aflöning oafkortad, de få aldrig ut dessa 20 öre, som kanske kammarens ledamöter tro. Nej, en del afdrag göras för diverse ändamål, som äro ganska stora, som jag också påvisade för kammaren i fjor. Nu kan ju detta i åtskilliga fall vara befogadt, men vi komma aldrig ifrån, att de värnpliktige ändå få några smärre afdrag, hvilket gör, att de icke skulle få ut den stora dagaflöning af 50 öre, hvarom det talats så mycket.

Det har också sagts, att det skulle gälla en så stor utgift som 1¹/₂ million kronor och litet till. Ja, då vill jag med den känedom jag har om uppfattningen i landsbygden rörande denna fråga meddela, att det sagts mig flerfaldiga gånger, att det svenska folket gärna skulle bära en sådan försvarsbörda, hvarigenom de värnpliktiges dagaflöning ökades något. Jag kan således icke annat än yrka bifall till ett sådant förslag.

Herr Sjöberg i Sköfde: Herr talman! Då jag varit med om att underteckna den ena af de föreliggande motionerna, skall jag be att få säga några ord. Motivet till att jag varit med om att underskrifva denna motion är, att jag sedan flera år har mig bekant, att synnerligast på landsbygden rådt en allmän ovilja mot värnplikten på grund af den ringa ersättning, jag vill icke kalla den dagaflöning, som tilldelas beväringarna under den tid de fullgöra sina skyldigheter mot fosterlandet. Jag har icke så mycket

tänkt på, att denna ersättning behöfs för att utfylla kostbehovet, utan jag har ansett den nödvändig och gagnelig därför, att beväringen helt naturligt måste göra en hel del oberäknade utgifter, och då man tänker på, att det stora flertalet hufvudsakligast äro fattiga människor, som icke ha några tillgångar, några besparingar att taga till, kan man mycket väl förstå, att det för många ovillkorligen måste bli ett umbärande, som icke verkar välgörande. Jag har mig i sådant afseende bekant, att man från många hem måste söka skicka penningar till sina pojkar, medan de ligga ute, och det är helt naturligt, att dylikt icke kan verka välgörande och hälsosamt och ej heller väcka annat än ovilja och beklämning. Jag för min del håller före, att just denna ringa ersättning är en af hufvudanledningarna till, att värnpliktsöfningarna bland de breda lagren äro så impopulära, och ingalunda har detta behof af extra utgifter blifvit mindre, sedan man förlagt regementena till städerna, utan tvärtom större.

Man talar om, att man har skyldighet att fullgöra medborgerliga förpliktelser, medborgerliga uppdrag. Ja, mina herrar, det ha vi också, vi som sitta här, medborgerligt uppdrag, men jag undrar om någon af oss skulle låta sig nöjas med att för detta uppdrag ligga här i Stockholm, om vi blott finge mat och rum. Jag tror icke det. Vi ha nyss i denna kammare voterat åt oss ett par fria resor till hembygden under pågående riksdagssession, och jag undrar, om det icke skulle se underligt ut i landsbygden, om vi nu möta ett sådant kraf som detta med afslag, sedan vi just varit med om att bevilja oss själfva denna förmån.

Det kan ju hända, att det är olämpligt att just nu komma med detta förslag, då försvarsberedningarna arbeta, och de kanhända taga sig an denna angelägenhet, men jag kan ändå icke för min del se, att det skulle ligga något farligt eller obilligt i, att kammaren nu fattade ett beslut, som ginge ut på att man bifölle motionen.

Det har frågats, hvar man skulle skaffa penningar till denna 1½ million, som kräfves. Jag tror icke, att det skall möta så synnerligen stora svårigheter, om man vill saken. Om vi se efter, skola vi finna, att en hel del statsinkomster verkligen stiga; så är t. ex. fallet med tullinkomsterna m. m., och jag tror, att det icke är omöjligt att uppgöra statsregleringen, så att det finnes medel äfven till detta, om man vill det.

Hvad sparsamheten beträffar vill jag säga herr Nilson i Örebro, att herr Nilson alltid skall finna mig på den sida, där sparsamhetsvännerna stå, men jag vill förbehålla mig själf att bedöma, hvar besparingar skola göras. Här anser jag, att det är ett folkligt kraf, som gjort sig gällande, och det anser jag, att man så långt som möjligt bör tillmötesgå.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionärernas förslag.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

*Ang. de värn-
pliktigas aftö-
ning, inskrif-
ning och redö-
visning m. m.*
(Forts.)

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Jag intager samma ståndpunkt i denna fråga som den föregående talaren, att jag anser, att detta icke är en fråga om köp; det är icke fråga om, att vi skola betala de värnpliktige en ordentlig dagspenning för de dagsverken de göra. Jag anser för min del, det få herrarne ursäkta, att det är en medborgerlig plikt, som de värnpliktige skola underkasta sig under den tid de tjänstgöra. Här är nu framhållet bland annat, att flertalet af de värnpliktige äro fattiga pojkar. Ja, det är i detta som i så mycket annat öfverdrift. Icke är flertalet så fattiga, att, om det behöfs, de icke kunna åstadkomma något litet till hjälp.

Här är också framhållet, att maten är dålig, att beväringen, när den är ute på fältöfningar, icke kan få ordentlig och tillräcklig föda. Ja, mina herrar, här under detta anslag är icke rätta platsen att reparera den saken, varen i stället så goda och vänden er då till myndigheterna, om de icke tillhandahålla ordentlig mat, och bedjen dem se till, att de göra detta. Ty hur skulle man ställa sig, om den ene komme efter den andre och klagade öfver att det icke var bra mat? Hur långt skola vi gå i förbättringar för de värnpliktige, när vi redan äro komna därhän, att icke någon stat betalar så hög dagaflöning till sina värnpliktige som vi? Då kan det icke vara orimligt eller för mycket begärtdt, att frågan får stå så länge, tills försvarsberedningarna uttalat sig, hur försvaret i det hänseendet skall ordnas, när de nu hålla på med den utredningen, och då det i alla fall gäller millioner, måste de taga den frågan under öfvervägande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord! Det har af flera föregående talare liksom senast från statsutskottshåll anförts som hufvudskäl mot motionärernas begäran, att man borde afvakta försvarsberedningarnas utlåtande, innan kammaren gör något uttalande i denna fråga. Jag är af helt och hållet motsatt åsikt. Jag anser, att nu är rätta tillfället för kammaren att uttala sig om, huruvida kammaren anser, att en ökning i dagaflöningen skall ske eller icke, så att försvarsberedningarna måtte få klart besked ifrån kammaren, huruvida kammaren vill gå med på en ökning af dagaflöningen eller icke.

Under sådana förhållanden anser jag det icke lämpligt, att kammaren nu uttalar sig likgiltigt i afvaktn på försvarsberedningarnas resultat, utan genom att biträda motionerna gör ett bestämdt uttalande, så att försvarsberedningarna få fullt klart för sig kammarens ställning i denna fråga. På denna grund, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna.

Herr Nydal: Herr talman! Jag skall be att något få granska de skäl, som anförts för en förhöjning af de värnpliktiges s. k. dagaflöning.

Ett skäl, som under denna debatt blifvit ganska mycket framhållet, är det, att den kost, kronan består, skulle vara sådan, att de värnpliktige måste med egna medel förbättra och utfylla densamma. Jag tillåter mig uttala den meningen, att när de värnpliktige icke äro tillfredsställda med kronans mathållning, så beror detta i många, kanske de flesta fall snarare på okynne och klander-sjuka än på kostens beskaffenhet. Jag grundar denna min mening dels på det kända förhållandet, att den kosthållning, som svenska staten bjuder sina värnpliktige, både hvad tillräcklighet och smaklighet beträffar, är bättre än den, som består något annat lands värnpliktige, möjligen med undantag af Norges; dels ock på de talrika samtal jag i detta ämne haft med ynglingar, som fullgjort sina värnpliktsöfningar, ty som jag mycket intresserar mig för denna sak, har jag aldrig försummat ett lägligt tillfälle att därom göra efterfrågningar. Om mathållningen vid regementena verkligen vore i något afseende underhaltig, skulle också klagomålen däröfver vara allmänna, men detta är långt ifrån förhållandet. I allmänhet har jag hört det omdömet, att man har ingen skäligen anmärkning att göra på kronans kost. Och när ynglingar, som vuxit upp i för-mögna hem och fått vänja sig vid god och omväxlande kost, kunnat under exercistiden lefva på kronans kost — och jag känner många exempel därpå — då måste man väl tänka, att denna kost är sådan, att den bör duga äfven åt dem, som varit vana vid en mycket enkel matlagning. Jag erinrar mig särskildt ett samtal, som jag hade med en ung man, son till den svenske generalkonsuln i en af Europas största hufvudstäder. Han var född och uppväxt i det främmande landet, men som svensk medborgare gjorde han här hemma sin värnplikt. Han kom från ett fint hem och var utan tvifvel van vid ett mycket godt bord. Jag frågade honom, om han ätit kronans mat. — Ja, det hade han gjort. Han hade under hela tiden uteslutande lefvat på kronans kost. »Jag hade föresatt mig att göra det», sade han, »emedan jag ville se, om jag dugde till soldat.» — »Nå, hur gick det? Ni var väl icke van vid sådana anrättningar, som serverades på lägerplatsen?» menade jag. — Nej, det var han icke, men det gick alldeles förträffligt, försäkrade han, och som bevis därpå nämnde han, att han under öfningarna ökat i vikt med omkring två kilogram. Det var emellertid en rätt, han icke kunnat äta och som mycket ofta förekom vid det regemente, där han exercerade, nämligen korf, som han aldrig ätit förut och som han oaktadt de mest aktningvärdas och ener-giska bemödanden inte kunde lära sig fördraga: magen kunde icke behålla den. — »Men de dagar, då det vankades korf», undrade jag, »då måste ni väl ändå köpa något annat i stället?» — »Nej, vi fingo så rikligt med potatis och bröd», svarade han, »att jag ändock kunde äta mig fullt mätt.» — Ja, så resonerade och hand-lade denne praktige unge man, och det var så långt ifrån, att han beklagade sig öfver värnpliktstungan, att han sade, att han gärna

Ang. de värn-pliktigas aflö-ning, inskrif-ning och redo-visning m. m.
(Forts.)

Ang. de värnpliktigas aföning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

skulle sett, att öfningstiden varat något längre, ty han visste med sig, att han icke hunnit få den grundliga och fullständiga militära utbildning, som de värnpliktige erhålla i det land, där han var född och hade vuxit upp. Han skulle icke haft något emot att ännu några månader äta kronans mat.

Men äfven om denna kost verkligen behöfde kompletteras, så vore, som här också redan påpekats, den väg, motionärerna föreslagit, ingalunda den rätta. Det vore en dålig statsekonomi att så förfara, ty det är ju uppenbart, att en sådan förbättring kan ernås ofantligt mycket billigare, om Riksdagen höjer anslaget till arméns mathållning, än om det öfverlämnas åt de värnpliktige att själva genom inköp komplettera sin kost. Om nämnda anslag skulle ökas med t. ex. 15 öre per man och dag, är det väl alldeles säkert, att de värnpliktige finge minst lika stor valuta, som om de skulle för dubbla detta belopp själva köpa lifsnödenheter.

Ett annat skäl, som också åberopats såväl i motionerna som under debatten, är, att de värnpliktige under öfningstiden ofta förlora sina anställningar och sålunda blifva under längre eller kortare tid arbetslösa. Men denna nödtvungna arbetslöshet drabbar ju blott ett relativt fåtal och kan således icke motivera en förhöjning af dagaföningen utefter hela linjen. Man torde äfven hafva rätt att hoppas, att det skall komma därhän, vare sig på lagstiftningens väg eller genom opinionens tryck, att våra arbetsgifvare skola, så långt det är dem möjligt, hålla de anställningar, som innehafvas af värnpliktiga arbetare eller biträden, öppna för dessa, när de återvända från sina möten.

Ett skäl, som äfven framhållits, och som kanske är den viktigaste synpunkten, den som möjligen fört fram hela frågan, är, att jordbrukaren bör erhålla någon ersättning för den arbetshjälp han förlorar genom sonens vapenöfningar. Häremot kan ju dock invändas, att om det är svårt för en jordbrukare att under några månader undvara sonens arbetshjälp, så måste det väl sägas, att de jordbrukare, som välsignats med söner, hafva en så ofantligt stor förmån framför de jordbrukare, som inga söner hafva, att det näppeligen kan anses berättigadt att, därför att de under en kort tid måste undvara denna arbetshjälp, de härför skulle erhålla godtgörelse af staten, en godtgörelse, till hvilken äfven de stackars jordbrukare, som inga söner hafva, ju också skulle få bidraga. Härmed är nu icke sagdt, att det icke vore bögeligen önskligt, om öfningstiden kunde så ordnas, att jordbrukarna under den brädaste tiden finge ha sina söner hemma; och vi hafva ju god anledning hoppas, att så skall ske.

Slutligen har det också sagts, att denna 50-öring skulle bidraga till att göra värnpliktsöfningarna mera populära. Jag befarar, att denna tanke hvilat på en mycket ytlig uppfattning. Vore det så, att det intresse, hvarmed dessa öfningar omfattas, stode i någon egentlig relation till dagaföningens storlek, då borde detta intresse

i vårt land vida större än i något annat land; men förhållandet lär snarare vara det motsatta. I intet annat land erhålla de värnpliktige, såsom af en talare också påpekats, på långt när en så stor dagaflöning som i Sverige. I Danmark uppbära de visserligen under hela tiden, om jag minns rätt, 58 öre pr dag; men i stället måste de till hufvudsaklig del själfva bestå sig sin kost. Jag fruktar, att om Riksdagen beviljar denna 50-öring, det icke skulle dröja länge, innan man begärde 75 öre o. s. v.; och motioner i sådant syfte skulle nog inte komma att saknas, ty dessa motioner äro mycket populära.

För min del skulle jag naturligtvis gärna unna de värnpliktige denna 50-öring och mera till, om statsverket hade råd därtill utan åsidosättande af andra, viktiga försvarsändamål. Men det vet jag icke nu. Därför och då det måste anses föga välbetänkt att, medan försvarsfrågan i hela sin omfattning håller på att utredas, öka ett ordinarie anslag med ett så betydande belopp, måste jag yrka afslag å motionerna och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Fornander* instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har begärt ordet för att försöka öfvertyga dem, som möjligen stå på samma ståndpunkt som motionärerna här göra, om att det icke går för sig att begagna detta tillfälle till att genomdrifva de motioner, som här föreligga.

Jag vill icke alls gå in på frågan om hvad som i detta afseende kan vara rätt mot de värnpliktige eller icke; men jag hemställer till herrarna, huruvida det icke måste anses i högsta grad olämpligt att, när försvarsberedningarna hålla på att öfverväga olika möjligheter för försvarets ordnande, man här, på det sättet ingriper, när man redan låtit 11 år gå utan att göra någon förändring. Jag skall bara be att få påpeka, att det finnes många möjligheter, som säkert komma till öfvervägande inom försvarsberedningarna, att lätta bördorna för de värnpliktige. Jag kan sålunda icke tänka mig annat än att frågan om att förlägga värnpliktsöfningarna så, att de bättre anpassa sig efter jordbrukets behof af arbetskraft, kommer under ompröfning. Jag kan icke heller tänka mig, att det icke kommer under allvarlig ompröfning, huruvida man icke kan minska tiden för värnpliktsöfningarna — det måste ju så ske, och *kan* det också. Jag håller äfven bestämdt före, att en sådan fråga som den, att de värnpliktige ofta blifva utan anställning efter det de slutat sin värnplikt, kommer att bli föremål för ingående undersökningar och kanhända också för lagstiftning.

Om man alltså på andra vägar, som icke kosta statsverket något, skulle kunna bereda de värnpliktige förmåner, som nu icke kunna öfverblickas, så kan jag icke finna, att det är välbetänkt, att vi på detta sätt gripa in i det pågående arbetet. Men jag lämnar den saken åsido. Jag vill i stället peka på ett par andra förhållanden, som här måste beaktas.

Ang. de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.
(Forts.)

Ang. de värn-
pliktigas af-
sägning, inskri-
fning och redo-
visning m. m.
(Forts.)

Det ena är det, att jag för min del åtminstone icke kan se någon möjlighet ur ren budgetssynpunkt att bifalla motionerna. Herr Råfs motion innebär en utgift på 3 millioner kronor i rundt tal, och de andra motionerna innebära halfannan millions ökning af budgeten. Här kommer nu den ene efter den andre och säger: »det går nog för sig att hitta på någon utväg för att få dessa en och en half million kronor»; men saken är sannerligen inte så enkel. En och en half millioner kronor hittas minsann icke på landsvägen. Jag kan för min del icke se, att det finnes något som helst *real-skäl*, som berättigar till ett sådant uttalande som att den saken nog ordnar sig lätt.

Ser jag på hvad vi lyckats bespara på de hufvudtitlar, som före det nu föreliggande betänkandet behandlats i kammaren, så uppgå de inbesparade summorna på samtliga hufvudtitlar till endast några få tusental kronor. Således, hittills äro inga större besparingar gjorda. Nu föreligger här en motion om växelstämpelns borttagande, hvilken motion, om den bifölles, skulle komma att nedbringa budgetens inkomstsida med 1,800,000 kronor. Hur det kan komma att gå med den motionen, det är synnerligen svårt att förutsäga; men låt vara att växelstämpeln kommer att stå kvar, så är det mycket möjligt, att regeringen kommer med åtskilliga propositioner, för hvilka pengar icke äro äskade i statsverkspropositionen — jag pekar t. ex. på något sådant som det nya hospitalet — och jag har mig bekant, att det kommer ännu flera propositioner, för hvilka det icke beräknats medel vid statsregleringens uppgörande. Vidare äro här flera motioner bifallna, hvilka komma att medföra en förhöjning af budgeten som icke beräknats i statsverkspropositionen.

Om jag så undersöker, hvar det finnes möjlighet att höja budgetens inkomstsida i en grad, som svarar emot en sådan våldsam höjning af budgeten som den, hvilken ett bifall till dessa motioner skulle medföra, så kan jag icke se någon som helst försvarbar utväg därför. Vi kunna nog höja inkomstberäkningen för statens järnvägar, men, utan att gå ansvarslöst till väga, kan man här icke höja med mera än några hundra tusental kronor. Går kammaren ändå med på att bifalla de nu föreslagna höjningarna i budgeten, kan jag icke se någon annan utväg än att herrarna i sinom tid få tänka på någon ny skatt. Det är den utsikt, som närmast erbjuder sig; och ni få ursäkta, om från de håll, där man har skyldighet att söka öfverblicka hela statsregleringen, man har sina betänkligheter emot, att man så här hux flux, och utan att man ser hela budgetsfrågan i ett sammanhang, företager en så våldsam höjning af utgifterna.

Slutligen har jag ett formellt skäl för mitt afslagsyrkande, och det är följande. Om herrarna skulle få sin motion bifallen, så har jag mig icke bekant, att herrarna äro i stånd att föreslå det, som är oundgängligen nödvändigt i sammanhang därmed, nämligen den summa, som skall beslutas under mom. d). Ja, det är möjligt, att

herr Kronlund, som nu begärde ordet och som är civilkommissarie, är i stånd att säga det och har räknat ut det; men jag tror i alla fall, att sådana där siffror böra underkastas en ingående granskning, innan Riksdagen går in på att, på grundvalen af ett enskildt yrkande, besluta sig för en sådan utgiftshöjning, som här ifrågasatts.

*Ang. de värnpliktigas afö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

På grund af de skäl, som jag sålunda anfört, och ehuru väl jag fört röstat för höjning af detta anslag, kan jag, herr talman, på anförda skäl, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan och följaktligen afslag å motionärernas förslag.

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman! Efter herr Rydén grundliga yttrande har jag icke mycket att tillägga, men det synes mig i allt fall att, när herrar Olausson och Kronlund sätta denna fråga i samband med försvarsberedningarna, innan man ännu vet utgången af dessas arbete, så torde dessa två herrar icke hafva klart för sig, hvad motionen gäller. Hade det varit fråga om ett skrifvelseförslag, då hade de kanske haft rätt i sin uppfattning om lämpligheten af att kammaren gör ett uttalande, men när det är fråga om en bestämd summa, som skall anvisas, då tycker jag det är olämpligt att, innan försvarsberedningarna ännu hunnit utreda huru mycket som skall användas på det ena eller det andra området, säga: Nu skola vi i alla fall efter vissa motionärers yrkande taga tre millioner och efter andra motionärers en och en half million. Den ovillkorliga följden häraf skulle bli, att man fick göra indragningar på andra håll, där det kanske kunde vara mera ledsamt att göra sådana. Det är anledningen till att jag icke anser, att motionen för närvarande kan eller bör bifallas. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Kronlund: Jag vill icke gå in på ett bemötande af herr Rydén anförande, dock med undantag af slutet på detsamma, där han sade, att vi icke anvisat någon utväg, som möjliggjorde bifall till motionen. Då vill jag bara säga, att vid bifall till någon af punkterna a), b) och c) måste punkten d) återremitteras, för att statsutskottet skall komma i tillfälle att uträkna, huru stort belopp utöfver det nuvarande, som verkligen skall utgå på grund af denna förhöjning. Det är en ganska enkel åtgärd, som jag nog tror, att herr Rydén själf begriper.

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Jag har blifvit uppkallad af åtskilliga talare, som rent af sökt bagatellisera denna fråga och velat förklara, att de icke ansett den vara så allvarlig, som jag för min del anser, att den i själfva verket är.

Då man reser ute på landet och kommer i beröring med folket i verkliga lifvet, så finner man snart, att stora hopar af vårt folk, isynnerhet bland landtmännen, äro mycket missbelätta med värn-

Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.
(Forts.)

pliktslagens bestämmelser, och det beror hufvudsakligen på den låga dagaflöning, som består de värnpliktige.

Om vi jämnställa denna fråga med emigrationsfrågan, skola vi finna, hur djupt den förra griper in i den senare. Jag har några siffror här, som jag skall be att få framhålla. År 1908 emigrerade 995 personer i tjugoårsåldern, 1909 öfver 2,200 och 1910 omkring 2,530. Alltså, detta voro sådana, som fått löfte att resa, och de voro allesammans tjugoåringar, som nästa år skulle börja fullgöra sin värnplikt. Sedan kommer härtill den olagliga utvandringen af tjugoåringar. Dessas antal uppgick under år 1910 enligt statistiken till omkring 300 från Västernorrlands län och 220 från Jämtlands län. Man vill ju vanligen också beräkna en människas värde i pengar. Om vi då utgå från att bevaringsynglingarna stå i sin krafts dagar, d. v. s. då de borde vara värda som mest, låt oss antaga 2,000 kronor, och så beräkna, att omkring 3,000 sådana värnpliktiga emigrera för hvarje år, så skulle det ju göra omkring 6 millioner kronor om året, en förlust så stor, att jag tror, att det skulle vara en riktig välgärning för nationen, om man på denna väg kunde i någon nämnvärd grad hämma emigrationen. Hur jag än ser på denna fråga, kan jag icke annat än yrka bifall till motionen.

Herr Sjöberg i Säfsjö: Herr talman, mina herrar! Ehuru jag undertecknat den nu förevarande motionen, hade jag dock icke tänkt yttra mig i frågan, men när jag nu fick höra en del uttalanden från en gammal veteran här i kammaren, herr Nydal, så kunde jag icke låta bli.

Han fällde nämligen ett yttrande, som jag vill protestera emot, och det var, då han sade, att vi, som kommit med sådana här motioner, skulle jaga efter popularitet. Jag ber då att få upplysa den ärade talaren, att det är folkets röst, som talar genom motionärernas mun. Det är ett behof, som man känner ute på landsbygden, som har framtvungit denna begäran, hvilken han funnit vara ett uttryck för popularitetshunger. Så snart jag blef vald till ledamot af Riksdagen var den första önskan, som mötte mig från landtmännens sida denna: »Om Ni kunde hjälpa oss, så att våra stackars pojkar fingo något högre dagaflöning.» Så kom än den ene än den andre och sade: »Jag har tre, fyra pojkar och en liten jordbit att bruka, det är hyggliga pojkar och hushållsaktiga på allt vis, men likväl måste jag under värnpliktstiden för detta ändamål reservera en 50 å 75 kronor om sommaren utöfver hvad jag får betala i skatt och räntor. Det är väl nog att vi blifva af med dem under en tid af arbete, utan att vi dessutom skola behöfva få sådana här extra utgifter.»

Samma ärade talare hade ett annat yttrande, som jag också fäste mig vid. Han sade, att de som varit nog lyckliga att få bara pojkar i motsats till dem som fått bara flickor, gärna kunde göra den stora uppoffringen, men ute i bygderna har jag hört dem

resonera: »Jag har en massa söner och får betala för dem, och så sitter där en bonde, som är rik och inte har några skulder på sitt hemman utan bara döttrar.» Det vore väl både rättvist, bekvämt och billigt — det må för öfrigt ske i hvilken beskattningsform som helst — om de rika bönder, som ha flickor,ingo hjälpa de andra.

*Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

Här talas i våra dagar än på det ena än på det andra sättet om att stärka försvaret. Men jag vill säga herrarna, att skola vi tänka på att stärka vårt försvar, så tror jag, att vi på ett kraftigt sätt skulle bidra därtill, om Andra kammaren nu bifaller motionerna om höjning af denna dagaflöning. Härigenom skulle vi stärka den lefvande försvarskraften. Det talas om en million och en och en half million och man tycker, att det är så mycket, men om det vore frågan om att kunna upphjälpa det döda försvaret, försvarsmaterielen, med en och en half million, så skulle vi kanske icke gräla så mycket om den saken. Nu gäller det emellertid det lefvande försvaret, som vi skulle kunna stärka i dag, om motionärernas hemställan blefve kammarens beslut.

Jag ber att på det varmaste få yrka bifall till de föreliggande motionerna.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr talmannen beträffande *mom a*) propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Räf m. fl. i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) *mom a*) af utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Räf m. fl. i ämnet väckta motionen.

Voteringen utvisade 152 ja mot 34 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen beträffande *mom. b*) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag därå samt bifall i stället till den i ämnet af herr Kronlund m. fl.

*Ang. de värn-
pliktigas aflö-
ning, inskrif-
ning och redo-
visning m. m.*
(Forts.)

väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Då votering emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o mom. b) af utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet af herr Kronlund m. fl. väckta motionen.

Denna omröstning utföll med 125 ja mot 50 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Slutligen gaf herr talmannen propositioner beträffande *mom. c)*; och blef utskottets hemställan därvid af kammaren bifallen.

Mom. d).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 3.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

*Ang. kon-
trollstyrelsen.*

Härefter föredrogs *punkten 6*, angående kontrollstyrelsen; och yttrade därvid

Herr Thorsson: Herr talman! Vid denna punkt ber jag att få påpeka ett förhållande inom kontrollväsendet, som jag finner synnerligen anmärkningsvärdt. Det är ett känt faktum, att man med förkärlek använder högre militärer inom kontrollväsendet. Till och med militärer, som stå i aktiv tjänst, användas i afsevärd omfattning såsom öfverkontrollörer och förste kontrollörer. Nu har det kommit till min kännedom ett fall af den beskaffenhet, att det måste väcka särskild uppmärksamhet.

Det har händt, att en öfverkontrollör i en privat skrifvelse af den 1 oktober 1910 utfärdat ett förordnande för en kontrollör Bergström att uppehålla kontrollörstjänsten vid Fredriksbergs bränneri från och med den 6 oktober samma år intill dess den förordnade löjtnant Evander — en stamanställd officer — kunde öfvertaga befattningen. I den af öfverkontrollör Meurling privat utfärdade kallelseordern betonas, att kontrollör Bergströms namn *icke får synas* i kontrollhandlingarna utan att den å lägerplatsen tjänstgörande löjtnanten skall underteckna desamma.

Det inträffade emellertid, att den, som fick detta privata förordnande, icke kunde infinna sig den dag tillverkningen skulle börja, utan att ifrågavarande bränneri under tre dagar var utan kontrollör. Det är väl ändå icke förenligt med statens intresse, att dess uppdrag skötas på sådant sätt. Kan verkligen en verksamhet vara i gång flera dagar utan att någon kontrollör öfvervakar tillverkningen? Å andra sidan är det anmärkningsvärdt att man i så hög grad använder stamanställda militärer, då ju dessa enligt 1901 års härordning och däraf framtvingen lönereglering ansetts böra hafva lön för *årstjänstgöring* vid *regementet*. Det är ju att på ett rent af obehörigt sätt favorisera dessa officerare framför civila personer. Officerarne böra, såvidt jag kan förstå, ägna sitt arbete åt den militära plats, där de tagit anställning. Det kan icke annat än väcka förvåning, att kontrollstyrelsen på detta sätt tillåter att öfverkontrollörerna rent af uppmuntra dubbeltjänstgöring.

I sammanhang med denna fråga känner jag mig nödsakad att äfven påpeka en annan sak, som jag funnit anmärkningsvärd. Jag har satts i tillfälle att taga del af några handlingar, hvarur framgår, att samma kontrollör som genom öfverkontrollörens handskrifvelse af den 1/10 1910 erhöll förtroligt uppdrag att privat kontrollera brännvinstillverkningen vid Fredriksbergs bränneri, utan rannsaking och dom den 1 december 1910 afstängts från tjänstgöringen vid Ahlestads bränneri, därför att han anfört klagomål öfver den kost och logi som bränneriägaren bestod honom, ett förfarande från öfverkontrollörens sida, som synes mig hafva varit synnerligen ensidigt och hårdt. Det kan verka hämmande på kontrollens effektivitet, om de underordnade bli utsatta för sådana trakasserier från de öfverordnades sida, och följden däraf blir den, att kronan icke kan få annat än ögontjänare och ryggradslöst folk att sköta kontrollen, och därmed är statsverket icke betjänt. Jag har här i min hand en

Ang. kon-
trollstyrelsen.
(Forts.)

Ang. kontrollstyrelsen.
(Forts.)

afskrift af ett telegram till öfverste Meurling, Linköping, afsändt den 29/11 1910 af ordföranden i Ahlestads bränneriförening, hvori framhålls, att kontrollör Bergström klagat på mat, logi och upppassning samt att bränneridisponenten icke på villkor vill ha honom kvar.

Redan den 1 december 1910 erhöll B. från öfverkontrollören besked om entledigande från anställningen. Det är enligt min uppfattning icke till nytta för kontrollen, att sådana åtgärder vidtagas, ty då komma de underordnade helt enkelt att få den uppfattningen, att de i första hand böra ställa sig väl med tillverkarna, ty om de stå på egen och kronans rätt, så kunna de från öfverordnade tjänstemäns och kontrollstyrelsens sida icke påräkna stöd, utan i dess ställe befara erinringar i det ena eller andra afseendet.

Jag har icke kunnat uraklåta att fästa Riksdagens och finansministerns uppmärksamhet på dessa förhållanden. Så mycket mera som jag vet, att dessa spörsmål icke äro främmande för kontrollstyrelsen, hvilken genom herr Bergströms insända klagomål satts i tillfälle att pröfva såväl det privata förordnandet som det nu senast relaterade entledigandet, utan att någotdera af klagomålen föranledt styrelsen att rättande ingripa. Såvidt jag kan bedöma, har kontrollstyrelsen utan någon verklig undersökning helt enkelt ansett den öfverordnades förklaring vara tillfyllestgörande och ansett sig kunna lämna den lägre tjänstemannens klagomål utan afseende. Jag tror, att om det får fortgå på detta sätt, så komma vi icke att få folk-material af bästa kvalitet, när det gäller att utföra uppdraget som statens kontrollör.

Herr talman, jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag, men jag har ansett mig vara skyldig att påpeka de här omnämnda förhållandena.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Hans excellens herr statsrådet greve *Ehrensward* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition angående inköp af beskickningshus i Berlin.

Denna proposition bordlades.

§ 5.

Fortsattes föredragningen af statsutskottets utlåtande nr 7.

Punkterna 7—10.

Utskottets i dessa punkter gjorda framställningar blefvo af kammaren bifallna.

Efter föredragning härpå af *punkten 11*, i anledning af väckt *Ang. revisors i kammar-rätten rätt till alderstillägg.* motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för revisor i kammarrätten att för erhållande af alderstillägg räkna sig till godo den tid, han förut innehåft ordinarie revisorstjänst i annat centralt ämbetsverk, begärdes ordet af motionären

Herr Cederborg, som yttrade: Såsom här i handlingarna framhållits satte Riksdagen vid den löne reglering för kammarrätten, som ägde rum år 1908, aflöningen för kammarrättsrevisorerna 500 kr. högre än för motsvarande tjänstemän i andra centrala ämbetsverk. Riksdagen gjorde detta särskildt i det syftet, att kammarrättsrevisionen i dess egenskap af öfverrevision i förhållande till de andra verkens specialrevisioner alltid skulle hafva tillgång till ett urval af dugande krafter äfven bland specialrevisionernas tjänstemän.

Nu har statsutskottet i sin motivering framhållit vikten för det allmänna af att möjligheten för ett dylikt urval allt fortfarande hålles öppen, men då utskottet sedan går att angifva hvad som kan göras i sådant syfte, stannar utskottet vid att säga, att man bör tillse, att tjänstemän, som öfverflyttas till revisorstjänst i kammarrätten från dylik tjänst i annat ämbetsverk, må å den nya tjänsten komma i åtnjutande af sådana aföningsförmåner, att öfverflyttningen icke för honom ställer sig ekonomiskt ofördelaktig.» Och utskottet citerar därpå en aföningsbestämmelse för lärarepersonalen vid rikets allmänna läroverk, som går i ofvan angifna riktning.

Detta är emellertid, enligt mitt förmenande, icke nog, utan det är att stanna på halfva vägen. Ty vill man fortfarande i vederbörlig mån hålla möjligheten öppen för en sådan rekrytering af kammarrättens revisionspersonal från de öfriga ämbetsverken, som Riksdagen med 1908 års löne reglering afsåg, så får man nog tillse, att man i öfverensstämmelse med de syften, som ligga till grund för detta beslut, alltid ställer det så, att en revisor som flyttas öfver från ett centralt ämbetsverk med specialrevision till kammarrätten, efter öfverflyttningen äfven verkligen kommer att få 500 kronors högre aflöning än en revisionstjänsteman i motsvarande tjänsteålder vid ett annat ämbetsverk. Det är detta syfte, som motionen afsett att främja.

Nu har emellertid statsutskottets kläm erhållit en så vidsträckt formulering, att den till fullo täcker äfven motionens yrkande, och då jag är öfvertygad om, att vid den utredning, som Kungl. Maj:t eventuellt kommer att ägna frågan, det skall visa sig, att den i motionen angifna riktlinjen är den enda, som är ägnad att fullt tillgodose det syfte Riksdagen genom sitt beslut om löne reglering för kammarrättsrevisorerna velat främja, så har jag intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13 och 14.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
statistiska
centralbyrån.*

Vidare föredrogs *punkten 15*, angående statistiska centralbyrån. Därvid yttrade:

Herr Palmstierna: Herr talman! Som vi alla erfarit, icke minst under de senaste åren, företer hela det ekonomiska samhällslifvet en böljegång, så, att medan ena tiden man liksom lyftes upp mot rikare förvärfsmöjligheter, flera arbetstillfällen och en högre ekonomisk kultur, så är det en annan tid, som om hela samhällslifvet sänktes ned i en vågdal, där kampen för tillvaron är så mycket bittrare och trängseln i denna kamp är så mycket starkare, och där människorna mången gång bringas till nöd och förtviflan. Det är alldeles gifvet, att man, när sådana företeelser yppa sig inom samhällslifvet, på allt sätt vill söka belysa dem, och om möjligt komma därhän, att man finner *orsaken* till dessa snabba förändringar i samhällslifvets konjunkturer. Emellertid är det gifvet, att detta måste bli föremål för mycket ingående vetenskapliga undersökningar, och för den praktiska politiken kan man icke vinna något omedelbart resultat på sistnämnda väg. Men af vikt och betydelse är det att, såvidt möjligt kunna *inregistrera* dessa företeelser, så att man kan varsna något så när på förhand, därest en kris skall inbryta eller ej, så att man kan varsna, om man befinner sig i en vågdal eller nalkas hän emot en vågtopp.

Också väckte jag en motion här vid föregående riksdag i syfte att åstadkomma en sådan krisbarometer, som skulle inregistrera dessa företeelser och gifva en vägledning till omdöme för såväl affärsmän som arbetstagare, kreditförmedlare som dem, som ha att placera kapital och konsumera kapital. En sådan registrering af de ekonomiska företeelserna måste bli af den största betydelse för alla, som äro beroende af växlingar i de ekonomiska konjunkturerna.

Denna motion bifölls också i denna kammare utan debatt. Så gick motionen öfver till Första kammaren, som vidtog en beklaglig stympning af saken, egendomligt nog, då i den kammaren, synes det mig, affärslifvets intressen borde så mycket starkare göra sig gällande. Emellertid kom ärendet sedan tillbaka till Andra kammaren, och Andra kammarens utskott biträdde den kläm, som Första kammaren då bade godkänt, för att man åtminstone skulle få en riksdagsskrifvelse i ärendet. Men Andra kammaren intog likväl en helt annan ståndpunkt till saken än Första kammaren. Medan Första kammaren hade ansett, att detta hufvudsakligen skulle bli en enkel statistisk framställning, där man skulle ordna några få statistiska uppgifter och i fråga om hvars utarbetande man öfverlämnade det väsentliga till det nya statistiska centralverket, så polemiserade Andra kammaren i sitt beslut gentemot en sådan upp-

fattning. Där framhåller då Andra kammaren till en början, att här är icke bara det spørsmålet före att göra några enkla statistiska sammanställningar, utan här nalkas vi ett af samhällslifvets allra svåraste problem, och det måste vara hvarje samhälles uppgift att söka komma till klarhet i detta spørsmål. För den skull vore det angeläget, skref också Andra kammarens utskott, »såväl att det statistiska materialet omsorgsfullt sofras och bearbetas som att en *fackmässig utredning verkställes angående dess värde* för det angifna syftet». Vidare framhölls där äfven, att man icke borde binda sig i Riksdagen genom att säga ifrån, att detta skulle gå till statistiska centralbyrån. Det vore mycket möjligt, att någon annan gren af statsförvaltningen -- och Andra kammaren tänkte då på den näringsstatistiska afdelningen inom kommerskollegium, som står näringarna närmare -- borde ta hand om detta, och som frågan nu föreligger, kan man också tänka sig, att den blifvande socialstyrelsen skulle kunna få något härmed att skaffa.

I hvarje fall uttalade då Andra kammaren den förhoppningen, att därest en skrifvelse till Kungl. Maj:t komme till stånd i ärendet, »torde man emellertid få anse sannolikt, att Kungl. Maj:t finner sig föranlåten verkställa en dylik» — d. v. s. *fackmässig* — »utredning, om än riksdagsskrifvelsen icke direkt innehåller någon framställning i detta afseende.» Det var just under understrykande af en sådan förhoppning, som Andra kammarens utskott och Andra kammaren ansågo sig kunna biträda det stympade förslag, hvartill Första kammaren kommit i ärendet.

Det är alldeles gifvet, att man under dessa förhållanden med mycket stort intresse ser på den behandling, som Kungl. Maj:t har låtit ärendet undergå. Framför allt spørjer man, huruvida hos Kungl. Maj:t någon benägenhet att åstadkomma en sådan fackmässig utredning förefinnes, och i öfrigt, hvilken syn på tingen som Kungl. Maj:t företräder i sin framställning af ärendet. Detta återfinna vi också i statsrådsprotokollet på sidan 174, och jag kan icke underlåta, när ärendet nu kommer in för kammaren, att beröra något af hvad där står. Detta gör jag äfven därför att, äfven om man för ögonblicket icke finner denna sak vara af särdeles stor betydelse, så är det likväl min lifliga förvissning, att man med tidens lopp skall komma att inse här, att detta är frågor af så pass ingående och betydelsefull art för samhällets ekonomiska lif i det hela, att det är nödvändigt för oss att med gemensamma ansträngningar försöka komma till något lyckligt slut i frågan. Emellertid gör det yttrande, vi ha här i statsrådsprotokollet, på mig det intrycket, att spørsmålet måhända icke har vunnit på behandlingen. Först se vi här nere på sidan 174, hur det heter: »Det synes mig uppenbart, att Riksdagen med sin skrifvelse afsett utgifvandet af just en sådan publikation som statistiska kommittén föreslagit.» Nu är förhållandet likväl alldeles motsatt. Det är så, att Andra

*Angående
statistiska
centralbyrdn.
(Forts.)*

*Angående
statistiska
centralbyrån.*
(Forts.)

kammarens ståndpunkt i frågan är den, att det icke alls, vare sig till form eller innehåll, är publikationer af det slag, som statistiska kommittén har föreslagit, som Andra kammaren afsåg. Här har nämligen Andra kammaren uttryckligen sagt ifrån, att sådana publikationer skulle åstadkomma en högst väsentlig fördyring, »om de skulle ställas till allmänhetens förfogande i form af viss afdelning uti de statistiska meddelanden, det nya statistiska centralverket skulle utge», medan däremot en enkel krisbarometer just vore hvad Andra kammaren afsåg härvidlag. Dessutom skulle också denna krisbarometer till innehållet vara alldeles skild från hvad som här upptages i dessa statistiska meddelanden, som innefatta en hel del olika årssiffror rörande emigration, konkurser, utsökningar, växelprotester och sparbanker, årsväxt- och skörderapporter, äfvensom vecko-, månads- och kvartalsuppgifter, som från vissa ämbetsverk kungöras i Posttidningen etc., sammanställningar alltså af åtskilliga detaljer från den officiella statistiken öfver hufvud taget. Här vore det däremot just meningen att tränga själfva det ekonomiska problemet in på lifvet, och att belysa detta med olika uppgifter.

Jag sökte äfven i den motion, jag framlade i frågan, något påvisa, i hvad riktning denna statistik skulle gå. Jag försökte för min egen del äfven åstadkomma en första preliminär krisbarometer, om jag så må kalla den, och där ingick, efter sofring af en hel massa olika uppgifter, vissa kurvor, utvisande t. ex. världens tackjärnsproduktion, tackjärnsprisen å börsen i Hamburg, under året inkomna konkursmål, arbetssökande på 100 lediga platser, riksbankens medeldiskonto, medeldiskontot för olika centralbanker, äfvensom en kurva för Sveriges handelsomsättning med utlandet m. m. Detta är sålunda någonting, som man näppeligen tänkt sig inom den statistiska kommittén. En fråga af detta slag var då icke uppe till behandling, och ett upptagande af denna fråga tillsammans med spørsmålet om de statistiska meddelanden, som statistiska kommittén afsåg, kommer enligt mitt förmenande alldeles att förrycka denna viktiga angelägenhet. Om man ser, hur frågan behandlats exempelvis i Frankrike. lägger man märke till hur man förut i deras »Bulletin de statistique» hade vissa kortfattade meddelanden med olika data, dels Sauerbecks »Index numbers», dels Domergues beräkningar jämte några rapporter från den franska centralbanken etc. Detta fann man emellertid icke alls vara tillräckligt och för att man skulle få något bättre tillsattes en kommitté, hvars arbete föregicks af en mycket ingående undersökning af frågan, och så fastsällde man därefter ingående diskussioner af de olika data, att det och det skulle kunna vara användbart för framställandet af en krisbarometer.

Det är ungefär i denna riktning, som spørsmålets behandling af statsmakterna borde ha gått. Sålunda bör man på intet sätt sammanblanda denna sak med det förslag, som framkastats af statistiska kommittén.

Men går jag så vidare i det yttrande, som här föreligger, kan

jag icke neka till, att det är en passus, som väckt en viss undran hos mig. Det har berörts med en viss tillfredsställelse, att Riksdagen uttalat sig för den grafiska metoden. Men så heter det i statsrådsprotokollet: »Onekligen skulle öfverskådligheten ytterligare ökas, om man kunde samla alla de mångfaldiga olika uppgifterna till en totalbild eller med en enda kurva beteckna de ekonomiska konjunkturernas växlingar. Omöjligt synes mig icke detta.»

För min del måste jag säga, att jag icke förstår denna mening. Att tänka sig en sammanställning till en enda kurva af dessa uppgifter är enligt mitt förmenande dels omöjligt och dels icke önskvärdt: omöjligt därför, att är det fråga om riksbankens medelkonto, är det fråga om arbetssökande till olika platser, är det fråga om antalet ingångna äktenskap, Sveriges handelsomsättning, tackjärnsproduktionen m. m. dylikt, så är detta faktorer af så olika beskaffenhet, att man icke kan tänka sig, att man häraf kan få en fortlöpande framställning på detta sätt, utan hvarje sak måste registreras för sig som en särskild kurva. Det är just så, att man vill framställa hvarje sak med en särskild kurva, ty här gäller att få en *jämförande* framställning. Ta vi t. ex. antalet konkurser, går kurvan där, såvidt jag kunnat bedöma saken, på det sättet, att flertalet konkurser inträffar efter en kris. Då får man en viss utgångspunkt för bedömandet af, när högkonjunkturerna börja igen. Så finns det på samma sätt vissa kurvor, genom hvilka man under årens lopp får klart för sig, att de visa början till en inbrytande kristid. Att få detta spörsmål belyst från olika sidor med olika kurvor, så att man kan få en klar bild af hela den ekonomiska situationen, det är sålunda meningen med dessa jämförande uppgifter. Så skulle jag äfven vilja säga, att det är ju aldrig så, att sanningen i denna ofullkomliga värld framkommer hel och full, utan det gäller just att leta sig fram till sannolikheten med beagnandet af olika uppgifter.

Vidare skulle jag vilja påpeka hvad i öfrigt står här angående det ämbetsverk, som skulle handlägga saken: »Då en publikation af detta slag skulle komma att innehålla uppgifter från så godt som hela den officiella statistiken, torde den böra utgifvas af det ämbetsverk, som i allmänhet har att handlägga dylika ärenden, sålunda statistiska centralbyrån, lämpligen, såsom Riksdagen föreslagit, under samarbete med riksbankens statistiska afdelning.» Jag tror att det är nödvändigt att redan nu säga ifrån, att man måste hysa den yttersta tveksamhet, huruvida tillräcklig kompetens förefinnes inom statistiska centralbyrån för att just gå spörsmål af *detta* slag in på lifvet. Det synes mig böra vara en med national-ekonomiska insikter väl utrustad person, som skall behandla dessa frågor, om resultatet skall bli tillfyllest för det svenska näringslifvet och för de svenska arbetstagarna. I annat fall kan man här få fram saker, som icke äro så tillförlitliga, att näringslifvet får den glädje af dem, man afser med hela denna fråga, och det synes mig just,

*Angående
statistiska
centralbyrån.
(Forts.)*

Angående statistiska centralbyrån.
(Forts.)

att den näringsstatistiska afdelningen skulle bli den lämpligaste för att behandla dessa frågor.

Nåväl, nu har jag upptagit kammarens tid med att behandla detta. Då frågar man gifvetvis: hvad har statsutskottet gjort åt saken? Ja, jag vet icke, hvad som varit orsaken härtill, men i statsutskotts-betänkandet står rakt ingenting om dessa sidor, i statsrådsprotokollet står rakt ingenting om hela denna betydelsefulla angelägenhet. Jag kan möjligen tänka mig två anledningar härtill: antingen ha utskottets ärade ledamöter, när de kände sig nalkas de nationalekonomiska råmärkena, gripits af en sådan skräck, att de omedelbart vände om, eller också kan möjligen anledningen vara den, att det, som skulle ingått i utskotts-betänkandet, i en af dessa ändlösa kompromisser försvunnit ljudlöst som genom en fallucka. Det är väl sannolikast, att det varit just det sista, som varit anledningen till, att detta bortgått. Emellertid kan jag icke annat än beklaga, att man icke mer allmänt inom statsutskottet fäst större vikt vid detta spörsmål än att man låtit det bli ett offer för en af dessa kompromisser. Dock vill jag nu, när jag vågat upptaga detta spörsmål till behandling och gjort detta, därför att jag tror, att man i denna kammare dock har den meningen, att det är en mycket betydelsefull angelägenhet, det här gäller, hoppas att saken icke blir bortfuskad, utan att frågan verkligen lämnas det beaktande, som Andra kammaren gifvit den året förut. Jag vågar sålunda rikta den hemställan till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att, när detta spörsmål kommer till en mer ingående behandling, också de synpunkter, som framhållits här och framför allt den ståndpunkt som Andra kammaren intagit i frågan, måtte blifva vederbörligen beaktade.

Herr *Sandler* instämde häruti.

Herr *Lindberg*: Herr talman, mina herrar! Då den föregående ärade talaren icke gjorde något yrkande, utan lät sig nöja med det resultat, utskottet kommit till, kunde ju synas, som om det icke föreläge någon anledning för mig att yttra mig i denna fråga, då jag, som synes af utskottsutlåtandet, icke i denna fråga intagit någon annan ståndpunkt än utskottets öfriga medlemmar. Jag vill emellertid tillkännagifva, att jag inom utskottet har arbetat för att få in ett tydligare uttalande från utskottets sida angående den fråga, som här af herr Palmstierna vidrörts. Jag erinrar mig mycket väl den ställning, Andra kammaren intagit till frågan om den s. k. krisbarometern, och det var verkligen min afsikt att i statsutskottet försöka få till stånd ett uttalande, som tydligare markerade den ställning, som utskottet och Riksdagen, enligt min mening, borde intaga just till denna särskildt betydelsefulla fråga. Man ansåg sig emellertid inom utskottet ha tillräckligt markerat sin ställning till dessa frågor genom att utskottet utan någon vidare menings-

skiljaktighet uttalade sitt bifall till den i statsverkspropositionen framställda organisationsplanen rörande statistiska centralbyrån. Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade så tydligt uttalat sig angående dessa s. k. månadsrapporter eller statistiska meddelanden, och då statsutskottet tillstyrkt Riksdagen att till största delen bevilja det anslag, som af herr finansministern begärts, menade man, att det behöfdes icke något tydligare uttalande för att ge till känna, åt hvilket håll man ville att statistiken skulle läggas. Jag vill säga, att jag för min del fann detta besynnerligt, ty, som herrarne se af utskottsbetänkandet, ha vi ändå uttalat oss i vissa andra frågor. Vi ha genom vissa uttalanden liksom velat ge riktlinjer, åt hvilket håll vi mena, att statistiken i vissa hänseenden bör läggas, och det var min tanke, att man kunde göra det äfven i detta fall. Nu är det sant, att det icke var Andra kammarens ståndpunkt, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade att rätta sig efter vid affattande af statsverkspropositionen, utan det var Riksdagens skrifvelse af år 1911, och jag medger, att man till följd häraf kan säga, att saken då ligger på helt annat sätt.

Den föregående ärade talaren förmenade, att det skulle antingen vara en viss rädsla inför de stora statekonomiska frågorna eller också, att det var en fallucka, som skulle ha förorsakat, att hela denna fråga så att säga var fullständigt uteglömd i statsutskottsbetänkandet. Ja, jag må säga, att jag tror icke det är någotdera, jag tror icke, att det förefunnits någon rädsla hos utskottet för dessa frågor, ehuru väl de understundom kunna se ganska bekymmersamma ut, och icke heller tror jag, att det är någon »fallucka», som varit orsaken, såvidt jag förstår att se saken. Man kan ju också tänka sig att man inom utskottet tyckt som så, att det skulle vara ganska intressant för herrarna att se att i dessa tider, som sägas vara så politiskt upprörda, man kunde komma in med ett enhälligt statsutskottsbetänkande på Riksdagens bord. Det var kanske närmast det, som var anledningen till, att det icke blef någon reservation i denna fråga. Jag tror mig också veta, att det finnes hos statsrådet och chefen för finansdepartementet en mycket liflig känsla utaf att någonting bör göras för att åstadkomma en statistik, som är så beskaffad, att vi i denna statistik kunna afläsa icke endast de ekonomiska förhållandena för vårt eget land, utan att vi också skola bli satta i tillfälle att i denna statistik afläsa förhållandena, sådana som de i sina hufvuddrag till äfventyrs kunna te sig i länderna rundt omkring oss, och jag vill säga, att jag härom skulle vilja framföra min lifligaste önskan.

Det finns folk, som under debatterna om dessa saker har kommit med den frågan: hvad skola vi egentligen med så mycken statistik? Är det egentligen till någon nytta detta? Och jag har vid diskussionen om dessa förhållanden bland annat särskildt framfört arbetslöshetsfrågan, som jag speciellt intresserar mig för. Ja, men inte kan man bota arbetslösheten med statistik, invänder man då.

*Angående
statistiska
centralbyrån.*
(Forts.)

Det är fullkomligt riktigt. Man kan icke enbart med statistik bota arbetslösheten. Statistiken är till därför att vi medelst densamma skola kunna afläsa samhällsförhållandena och sedan rätta oss därefter. Den termometer, som en läkare använder för att taga temperaturen hos sin patient, botar icke patientens sjukdom, men läkaren är i tillfälle att, då han afläser termometern, konstatera sjukdomen och därefter ställa sin diagnos och gifva sina förhållningsregler. Så tror jag också att man får betrakta statistiken.

Jag återkommer till statistikens förhållande till arbetslöshetsfrågan. Det är en fråga, som vi haft på Riksdagens bord vid flerfaldiga tillfällen, och det är tämligen säkert, att den jämt ock ständigt återkommer, tills vi funnit ett medel att lösa densamma. Nu frågar jag mig själf, skulle det icke kunna vara oss möjligt att med statistikens tillhjälp afläsa förhållandena, så att vi i någon mån kunde reglera arbetstillgång och efterfrågan och därigenom undvika arbetslöshet? Jo, förvisso kunde det så. Jag skall be att, såsom bevis för hvad jag i detta fall tänker, få taga ett mycket nära till hands liggande exempel. Vi hafva för någon tid sedan beviljat ett anslag på något öfver 700,000 kronor för att bygga ett fängelse nere i Malmö. Detta är en gammal fråga, som sysselsatt myndigheterna i flera år och icke funnit sin lösning förr än nu — af hvilka orsaker kan jag här icke säga. Nu är det allom bekant, att i Malmö kommer år 1914 att anordnas en så kallad baltisk utställning, ett företag, till hvilket man redan börjat sätta igång de förberedande arbetena. Det är intet tvivel om, att det kommer att blifva ofantligt mycket arbete och synnerligen goda arbetsförhållanden i Malmö under närmaste åren. Därtill kommer detta stora fängelsebygge på närmare en million kronor. Hade det nu icke varit denna fullständiga anarki mellan statsmyndigheterna och de kommunala myndigheterna, när det gäller igångsättande af sådana företag som det här ifrågavarande, då skulle man kunnat tänka sig, att det ordnats så, att man byggde fängelset under en period och uppförde byggnaderna till den baltiska utställningen och de arbeten, som därmed voro förknippade, under en annan period. Nu kommer alltihop inpå hvartannat, och detta kommer ofvanpå en period för staden, som varit kännetecknad af mycket stor arbetslöshet. Nu blir under några år mycket stor och liflig tillströmning af arbetare från landsorten till denna stad. När till slut detta fängelse är färdigbyggt, då är kanhända arbetet slut igen, och hvem vet, om icke några af dem, som haft sitt arbete där, kommer att sedermera vandra i detta fängelse för brott som förorsakats af arbetslöshet. Det är sådana förhållanden, som vi böra ha vår uppmärksamhet riktad på.

Jag tänker också på ett annat förhållande. Vi ha hört röster här i landet, som begära premier för den svenska industrien. Vi ha inom kort att motse framställning om anslag till premiering af den svenska skeppsbyggnadsindustrien. Vid behandlingen af dessa ärenden om industripremier och exportpremier angående det sätt,

på hvilket dessa skulle utgå, har man funnit, att det inom industrien, — man erkänner det själf — på vissa områden råder öfverproduktion, men att man fortfarande ändock envisas att bygga nya fabriker och producera samma artiklar, änskönt man vet, att det finnes öfverproduktion inom landet. Man vet, att det icke finnes möjlighet att skaffa export till andra länder och ändå fortsätter man att tillverka. Här ställer sig nu den frågan före: om vi nödgas gå med på en premiering af den svenska industrien på något sätt — en sak, som jag nu icke skall uttala mig om, då det här icke är fråga därom —: skall man då kunna med statistikens tillhjälp afläsa, hvilka industrigrenar staten bör understödja och hvilka industrigrenar man anser sig kunna tillråda, att de nedläggas? Ty det är väl icke meningen, att det fortfarande liksom nu skall gå på det sättet, att *den fria konkurrensen* skall i tysthet mördas den industri, som man icke anser behöfver finnas i detta land, och att vi sedan skall belöna segraren med statspremier. Samma blir förhållandet med skeppsbyggnadspremierna, när vi någon gång skola behandla dessa. Där behöfver man också statistikens tillhjälp för att afläsa huru många svenska varf vi kunna understödja och huru många vi böra tillråda, att de nedläggas, då arbete icke finnes för dem alla. För några dagar sedan stod i tidningarne eu uppsats om, att man i vårt land tillverkar skor för fyra millioner kronor mera än som behöfs. Ja, det vill säga, icke mer än som behöfs — ty det finnes ju en massa människor, som gå med trasiga skor — utan att det är för fyra millioner kronor mera skor än som folket kan köpa; och det är något annat. Detta är också ett förhållande som visar, att vi böra ha vår uppmärksamhet riktad på de ekonomiska förhållandena.

Jag skall icke upptaga tiden längre med denna sak. Jag tror mig emellertid hafva gjort ett försök att visa, att äfven jag — i likhet med den föregående ärade talaren — är mycket mån om, att, när den statistik, beträffande hvilken herr statsrådet och chefen för finansdepartementet trodde, att det är den mening han är inne på, som Riksdagen skrifvit om, skall läggas upp, man icke då fullständigt glömmet hvad Andra kammaren menade med sin krisbarometer år 1911.

Herr talman, jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre Adelsvärd: Herr talman, mina herrar! Den ärade representanten på stockholmsbanken, som nyss hade ordet, ansåg att hvad han afsett med en viss gren af finansstatistiken, icke genom uttalanden vare sig i statsrådsprotokollet eller i utskottsbetänkandet blifvit tillräckligt tillgodosedt. Jag ber emellertid att få för honom och kammaren, hvad mig beträffar, försäkra, att jag ingalunda underskattar betydelsen af den statistik och den därpå byggda utredning, som han talade om, utan att jag tvärtom tror, att de förnämsta praktiska resultat,

*Angående
statistiska
centralbyrån.*
(Forts.)

*Angående
statistiska
centralbyrån.*
(Forts.)

man här väntar af en förbättrad finansstatistik och en fullständigare näringsstatistik än den nuvarande, äro just de resultat, som han sträfvat få fram. Måhända ha icke de uttalanden i statsverkspositionen, som han citerat, varit fullt lyckligt valda och tillräckligt väl klargjort den tanke, som därmed har afsetts. Jag vill gärna medgifva, att det var ett något djärft antagande, att man skulle kunna åstadkomma en grafisk kurva, hvarigenom man kunde på en gång samla och gifva uttryck för alla de faktorer och moment, som inverka på den upplysning, man vill vinna i dessa stora ekonomiska spörsmål. Emellertid synes det mig icke hafva varit behöfligt eller ens skäl uti att kosta på någon dyrbarare utredning i denna sak, innan man någorlunda fått klart för sig att man verkligen får de medel som erfordras för en fortsatt undersökning i denna riktning, nämligen för åstadkommande af en bättre finansstatistik och fullständigare näringsstatistik än de nuvarande. Jag har nu anledning att hoppas, att Riksdagen kommer att biträda statsutskottets förslag, som ju i hufvudsak öfverensstämmer med Kungl. Maj:ts hemställan; och i så fall få vi ju de medel vi behöfva för att skaffa erforderlig finans- och näringsstatistik. Jag tror då, att vid den utredning, som den ärade representanten på stockholmsbanken afser, det gäller först att vetenskapligt undersöka, hvilka faktorer det är som inverka på dessa variationer i de ekonomiska förhållandena, och hvilka sålunda behöfva utredas och undersökas för att få en så vidt möjligt fullständig statistik. Därefter borde väl en utredning erfordras för att uppställa denna statistik på lämpligaste sätt och sedermera ordna och bearbeta den så, att den lämnar verkliga praktiska resultat, hvilket ju måste vara all statistiks slutliga mål.

Jag ber emellertid att få försäkra, att denna fråga intresserar mig på det allra högsta, och att jag för min del icke skall underlåta att göra, hvad jag tror vara nödvändigt för att det mål, som här eftersträfvats, också skall kunna uppnås.

Herr Palmstierna: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få uttrycka min tacksamhet för det välvilliga sätt, på hvilket herr statsrådet här upptagit denna fråga, samt för det intresse, han visat densamma; och med den syn på tingen, han framlade, tror jag man kan vara förvissad om, att ärendet nu ligger i goda händer. Emellertid skulle jag vilja göra den lilla erinran i frågan, att det är nog icke endast så, att man med näringsstatistiken och finansstatistiken, sådan den nu ligger på kammarens bord, får allt det material i och för sig, som är behöfligt för uppbyggandet af en krisbarometer. Vid sidan af allt detta kräfves arbete af särskildt slag, som nog blir nödvändigt, om man af detta spörsmål skall få ut allt det som vi behöfva. Dessutom vill jag säga att det är enligt mitt förmenande af vikt, att man innan någon som helst behandling af statistiskt material börjar, låter en *fackmässig undersökning* komma

till stånd angående de symptom öfver hufvud taget, som följa kriser. Först när man undersökt detta, kan man gå närmare det spörsmålet, hvilka statistiska uppgifter det är, som böra framställas för att kunna åstadkomma, hvad som nu är afsedt. Emellertid, herr talman, vill jag med dessa få ord endast be att få instämma i det uttalande, som herr statsrådet hade, och uttala min tacksamhet för att han vill med det *snaraste* upptaga detta ärende till behandling; och jag hoppas att det icke dröjer länge, till dess hela finans- och näringsstatistiken blifvit uppbyggd.

Angående
statistiska
centralbyrån.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 16.

Kammaren biföll hvad utskottet föreslagit.

Punkten 17, angående väckt motion om anslag till resestipendier åt verkmästare och förmän inom industrien.

Ang. rese-
stipendier åt
verkmästare
och förmän
inom indu-
strien.

Uti en inom Andra kammaren väckt motion, nr 42, hade herrar *Lithander* och *Vennersten* hemställt, att Riksdagen måtte å riksstatens sjunde hufvudtitel uppföra ett ordinarie anslag å 20,000 kronor att enligt Kungl. Maj:ts bepröfvande utgå till resestipendier åt verkmästare och förmän inom industrien och till belopp, som af Kungl. Maj:t fastställdes, uppbåras enligt af Kungl. Maj:t meddelade villkor och bestämmelser.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte, i anledning af herrar *Lithanders* och *Vennerstens* förenämnda motion, i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning angående lämpligaste sättet för beredande af statsunderstöd till resestipendier åt verkmästare och förmän inom industrien samt angående de omständigheter i öfrigt, som med denna fråga ägde sammanhang, och därefter till nästkommande års Riksdag framlägga det förslag, som kunde anses af förhållandena påkalladt.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Lithander*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den föreliggande punkten har utskottet önskat främja motionens syfte med sin anhållan hos Kungl. Maj:t om utredning och sin önskan om kungl. proposition i ämnet till 1913 års riksdag. För denna utskottets enhälliga önskan att främja motionens syfte äro gifvetvis såväl verk-mästarekåren som ock motionärerna utskottet tacksamma. Utskottet påvisar svårigheten »att fullständigt bedöma, hvilka personer, som skulle hänföras till de med motionen afsedda yrkesgrupperna, hvilka ju torde delvis sammanfalla med andra yrkesgrupper, för hvilka

Ang. resestipendier åt verkmästare och förmän inom industrien.
(Forts.)

särskilda statsanslag till resestipendier redan äro uppförda». Det förefaller mig emellertid, som om svårigheterna därvidlag nog öfver-skattas, ty då man vet, att inom industrien, som enligt den sista statistiken sysselsätter cirka 290,000 arbetare, och det inom handt-verket finns cirka 114,000 handtverkare och handtverkeriarbetare, eller tillsammans cirka 400,000 personer, det finnes inemot 9,000 verk-mästare — (inom järn- och metallindustrien enbart 2,000 verk-mästare och förmän) — och att anslaget endast är ifrågasatt till 20,000 kronor per år att fördelas på de mest lämpliga och dugliga af dessa 9,000, då torde svårigheten nog ligga mindre i att afgöra hvem som är verk-mästare och förmän än att få detta anslag att räcka till för dem, som utan den ringaste tvekan härvidlag fylla alla betingelser. Icke heller torde något sammanfallande med andra yrkesgrupper, som redan äga statsanslag till resestipendier, kunna i detta fall göras gällande. Motionen har nämligen just tillkommit af den anledningen, att verk-mästare och förmän i stort sedt icke sammanfalla med de andra yrkesgrupper, som nu åtnjuta resestipen-dier. De, som hittills åtnjuta sådana, äro nämligen idkare af handt-verk och annan mindre industri, tekniker, arbetare m. fl. Till ingendera gruppen höra verk-mästare och förmän, och äfven om i enstaka gränsfall ett resestipendium skulle kunna komma en verk-mästare till godo från något af dessa anslag, så sker det äfven i dessa fall på bekostnad af för andra viktiga ändamål afsedda så-dana. Gifvetvis bör man använda de anslag, som beviljas, för den yrkesgrupp, för hvilken de äro afsedda. Det är just emedan verk-mästare och förmän faktiskt stå utanför nu gällande resestipendier och utanför möjligheten att genom dessa vinna denna för dem och industrin så viktiga förkofran, som motionen tillkommit.

För en del gränsfall äro önskemål uttalade, som jag skall be att få framföra. Så har nämligen Sveriges Mekaniska Verkmästare-förbund uttalat den uppfattningen, att det nu ifrågavarande anslaget icke må i möjligen härvidlag förekommande fall användas till rese-stipendier åt teknici, som därjämte äro verk-mästare, emedan rese-stipendier till dem böra utgå af anslaget till tekniker. Göteborgs Handtverks- och Industriförening har i skrifvelse till motionärerna uttryckt den förhoppningen, att de nu föreslagna resestipendierna äfven må komma verk-mästare och förmän inom handtverket till godo. När ett handtverk drifves i den omfattning, att verk-mästare och förmän där leda arbetet, synes det motionärerna fullt befogadt, att äfven handtverkets verk-mästare och förmän blifva tillgodosedda, så mycket mer som dylikt handtverk oftast torde hafva karaktären af mindre industri. Då emellertid Kungl. Maj:t jämlikt förslaget i motionen själf skulle äga fastställa villkor och betingelser för dessa resestipendier till verk-mästare och förmän inom industrin samt äfvenledes, jämlikt hvad som framhållits i motionen, kan stödja sig på rekommendationer åt de sökande från sådana korporationer som exempel Sveriges Industriförbund, Sveriges Verkstadsförening,

Sveriges Allmänna Verkmästareförbund, Sveriges Mekaniska Verkmästareförbund och Göteborgs Handtverks- och Industriförening m. fl. torde det häraf fullt tydligt framgå, att endast de bäst meriterade kunna komma i fråga att få dessa anslag.

I motionen är icke föreslagen någon ny princip, utan endast att en hittills i detta afseende förbisedd men synnerligen viktig yrkesgrupp skall erhålla medel och blifva satt i tillfälle att till gagn för landets näringslif förkofra sig efter precis de grunder, som redan förut af staten ansetts synnerligen välbetänkta och nyttiga beträffande denna yrkesgrupps såväl öfverordnade som också dess underlydande. Motionen afsåg att *utan dröjsmål* sätta personer, som innehafva ansvarsfulla poster, i tillfälle att till förmån för vårt näringslif med vidgad blick och ökad erfarenhet bättre än eljest fylla viktiga arbetsuppgifter. Genom möjlighet för arbetsledare att meddela egna nya rön och iakttagelser, hvar och en inom sitt arbetsområde, till i de flesta fall ett stort antal arbetare — inom mekaniska verkstadsindustrin har t. ex. hvarje ledare 40 arbetare under sig — blifva dessa rön mångfaldigade samt öka dugligheten än vidare. Äfven häri synes mig ligga ett afsevärdt skäl att icke uppskjuta den nyttiga inverkan, som ett *snart* realiserande af motionens önskemål skulle medföra. Vi få icke glömma, att när det gäller att öka *sina* arbetsledares duglighet, begagna sig konkurrenter i utlandet med vakenhet och drift af den tid, som vi i detta fall låta passera. Vi böra äfven besinna, att när det gäller konkurrens på industriella områden, är det alltid svårare att täfla, när man låtit konkurrensen få försprång. Vi böra på allt sätt söka främja våra arbetsledares duglighet och därmed öka vår industris konkurrenskraft. Åtgärder härför äro af än större vikt i dåliga tider och när konjunkturen äro emot oss än under goda år. Vi böra därför icke dröja.

Enär motionen afser *en* bland de åtgärder, som härvidlag äro af vikt att vidtaga och där redan nu en dyrbar tid står oss till buds att använda, och då jag är fullt öfvertygad om att med de krafter och medel, som stå Kungl. Maj:t till buds, det icke kan innebära någon verklig svårighet att utan tidsförlust åstadkomma den utredning, som statsutskottet enhälligt har begärt jämte den däraf följande kungl. propositionen, där ändamål, tillvägagångssätt och önskvärdhet ligga tydliga och klara, så har jag vid behandlingen af denna fråga velat uttrycka den förhoppningen, att genom herr statsrådets och chefens för finansdepartementet försorg redan till innevarande års riksdag en kungl. proposition i ärendet måtte inkomma. Vi undveke då att förlora en för Sveriges verkmästarekår härvidlag dyrbar tid och vi tillförde industrin tidigare än eljest för densamma gagnande erfarenheter.

Med herr Lithander förenade sig herrar *Eriksson* i Grängesberg och *Svensson* i Skyllberg.

Ang. resestipendier åt verkmästare och förmän inom industrin.
(Forts.)

*Ang. rese-
stipendier åt
verkmästare
och förmän
inom indu-
strien.*
(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Då jag har min sysselsättning inom det område, som ifrågavarande motion berör, och således har praktisk erfarenhet rörande förevarande spörsmål, så vill också jag för min del på det lifigaste understryka hvad som dels blifvit framhållet af motionärerna i deras motion och dels nu af den ena motionären här i debatten blifvit i ämnet uttaladt. Jag tror det vore att offra statsmedel på ett område, där man skulle få ganska god ränta. Vi veta alla, hurusom konkurrensen numera inom industrin är ganska stor och att det gäller att följa med. Vi veta också, att vi i Sverige i våra arbetare äga ett material, som i grunden är så godt, att, om vi endast använda det materialet väl, behöfva vi icke frukta att gå under i denna konkurrens inom industrilifvet. Det hade varit önskligt, att motionen kunnat bifallas i sin ursprungliga form och att vi så snart som möjligt kunnat få de begärda anslagen beviljade, men då utskottet så välvilligt uttalat sig i den riktning det gjort, och då jag vidare hoppas, att, såsom herr Lithander uttalat, herr finansministern måtte påskynda frågans lösning, såvidt det är möjligt, har jag, herr talman, intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets förslag.

Herr Lindberg: Herr talman! Jag kan säga, att det inom utskottet varit ganska stora sympatier för den motion, som af herr Lithander nu så varmt förordats. Men det är ju ganska vanligt och, låt oss säga, äfven nyttigt, att man, innan man tillstyrker beviljandet af nya statsanslag eller ökning af ett gammalt statsanslag, först gör sig mycket noga underrättad, om anslaget öfver hufvud länder till nytta, eller om det utgår för det ändamål, som man afser att främja med detta nya eller ökade statsanslag.

Hvad utskottet med sin skrifvelse till Kungl. Maj:t i denna fråga vill vinna, det är att få klart och tydligt preciseradt, hvilka man bör eller får lof att anse som verkmästare. Det finns anslag till arbetare, och det finns anslag till mindre näringsidkare, och vi vilja nu ha en bestämd och klar undersökning, hvarigenom det vinnes garanti för att icke detta anslag, som nu är afsedt att utgå till verkmästaregruppen, på något sätt kommer att tangera de öfriga områdena, så att det blir något missförstånd härvidlag. Det är detta vi afsett med skrifvelsen till Kungl. Maj:t.

Då det icke yrkats något annat än bifall till utskottets förslag, vill jag, herr talman, sluta med att göra samma yrkande.

Innan jag lämnar ordet, ber jag emellertid få uttrycka den önskan, att man inom kommerskollegium, då man beviljar dessa anslag, söker så vidt möjligt är skaffa sig sakkunnigt bistånd, om jag så får uttrycka mig. Det händer nog alltför ofta, att, då det enbart är jurister, som besluta i dessa frågor, en och annan befogad anmärkning kan göras mot dessa stipendiens utdelning.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 18—22.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Sedan herr vice talmannen nu öfvertaget ledningen af kammarens förhandlingar, föredrogs *punkterna 23—27*; och biföll kammararen därvid utskottets i nämnda punkter gjorda framställningar.

Punkten 28, angående provisorisk lönereglering för öfverintendentsämbetet, föredrogs härpå; och lämnades därvid på begäran ordet till

Ang. öfverintendentsämbetet.

Herr Lindberg, som yttrade: Herr talman! Innan vi gå att bevilja det löneanslag, som här föreslås till öfverintendentsämbetet, är det vissa saker, som föranleda mig att yttra några ord i denna sak. Ifrågavarande ämbete är ju den institution, som har att bevaka och kontrollera arbetena på statens byggnader, och det är åtskilliga förhållanden, som gifva mig anledning att framställa den frågan: huru skötes egentligen kontrollen öfver statens byggnader? Herrarna ha nog lagt märke till — för att nu endast taga ett enda exempel ur den stora högen — att det under lång tid pågått i tidningspressen vidlyftiga debatter angående förhållandena i gamla riksdagshuset, och senast i går kväll och i dag ser man i tidningarne denna debatt pågå med oförminskad styrka. Den rör sig om arsenikförgiftningen och de däraf följande sjukdomsfallen, och påstående står mot påstående om hvad orsaken kan vara till dessa tidt och ofta återkommande sjukdomsfall. Jag har fått i min hand en resumé öfver en diskussion, som pågick inom målareförbundets afdelning i Stockholm under förra våren. Jag skall icke gå in på något annat yrke än mitt eget, ty jag riskerar, att jag då kommer in på frågor, som jag ej fullt kan bedöma. Vid denna diskussion inom målareförbundet uppträdde en talare, som särskildt framhöll målningsarbetet i gamla riksdagshuset såsom ett utomordentligt praktigt prof på det fusk-system, som f. n. är rådande just inom detta yrke. Ur ett referat från diskussionen tar jag mig friheten att uppläsa några rader: »För närvarande pågår ett större målningsarbete i gamla riksdagshuset. Arbetet utföres af en medlem i Stockholms målarmästareförening. Inledaren framhöll beträffande detta arbete en hel del saker, som voro mindre smickrande för såväl entreprenören som kontrollanterna. En närmare granskning af arbetet torde här vara på sin plats.»

Om man ställer detta yttrande vid sidan af den vidlyftiga diskussion, som förts om arsenikfaran i gamla riksdagshuset, måste man göra sig den frågan: ligger icke just i dessa påpekade fuskförhållanden förklaringen till att man med användning af dålig

Ang. öfver-
intendents-
ämbetet.
(Forts.)

materiel kunnat åstadkomma detta, som nu väckt så stor förargelse och utan tvifvel kommer att medföra ganska stora kostnader för statsverket, för att nu icke tala om allt besvär och lidande, som försakats de människor, som arbetat i dessa lokaler? Man frågar sig också: hurudan är kontrollen från öfverintendentsämbetets sida? Det har upplysts mig vid undersökning af dessa förhållanden, att det var en ung arkitekt, som hade i uppdrag att sköta kontrollen på denna plats, och med all respekt för våra arkitekter må det sägas, att på yrkekunskapens område kunna de icke vara fullständigt hemmastadda. Det är mycket lätt för en målarmästare och för öfrigt hvilken handverksmästare som helst att lura en arkitekt, som kanske till på köpet icke har tillräcklig erfarenhet för att vara inne i alla detaljer och alla frågor, som bli honom förelagda.

Det anfördes vid det af mig omtalade mötet ett prof på hur man kan föra en sådan kontrollant bakom ljuset. Vid en annan statens byggnad skulle målarna oljedränka väggarna för att sedan måla dem i oljefärg. Det material de använde var icke olja, utan det var hornlim, som smältes i vatten och smordes på väggarna — för resten ett vanligt knep bland målarna. När kontrollanten kom och fick se en målare smälta hornlim i en järngryta, frågade han, hvad målaren hade för sig. — Jo, svarade denne, som ville vara solidarisk med mästaren, vi värma oljan, därför att det är så kallt. — Kontrollanten tyckte, att det var en märkvärdig olja, ty den luktade så illa. Det var ju heller icke så underligt, när det ju var hornlim, som smältes, det luktar nämligen ej vidare godt.

Jag har velat nämna detta för att fästa uppmärksamheten vid den här saken. För öfrigt vill jag erinra om att Stockholms stad, som ju icke är så stor byggmästare som staten, har fackkunniga kontrollanter på nästan alla områden. Låt vara, att detta medför ökade kostnader, tror jag dock, att herrarna från Stockholm, som äro något insatta i dessa förhållanden, skola kunna intyga, att en sådan anordning i längden visar sig blifva billigare, än om man låter byggmästare och alla andra mästare kontrollera sig själfva så att säga.

För att återgå till frågan om arseniken i riksdagshuset, har det ju ifrån medicinalstyrelsen framkommit ett förslag till afhjälpande af olägenheterna, och då jag förmodar, att detta förslag kommer att underställas öfverintendentsämbetets och möjligen äfven Kungl. Maj:ts pröfning, kan jag icke underlåta att här draga fram detsamma. Det tillrådes från medicinalstyrelsens sida, att man skall lackera eller fernissa väggarna i gamla riksdagshuset — därmed skall allt vara väl beställt, och tjänstemännen skola kunna arbeta där utan att bli förgiftade. Det är mig ett synnerligen utsökt nöje att i detta fall kunna citera Nya Dagligt Allehanda. Det är icke så ofta vi befinna oss på samma linje, men den här gången öfverensstämmer min uppfattning fullständigt med den, som uttalas i tidningen i fråga. Det heter där i en artikel med rubriken

»Arsenikfaran i gamla riksdagshuset» på följande sätt: »Frågan kan emellertid då bli, huru länge denna fernissning kan hålla arseniken fast, ty genom fernissningen försvinner ju icke giftet, utan endast så att säga förkapslas. De, som ha sin tjänstgöring på platsen, hade onekligen hellre sett, att den nuvarande färgen alldeles togs bort och ny kom i stället. I längden hade detta tillvägagångssätt onekligen blifvit billigare. Ty för det första kan icke fernissningen oskadliggöra arseniken mer än kanske några år, hvarefter den måste förnyas, och för det andra måste väl Kungl. Maj:t också räkna med den förlust, som åstadkommes genom det permitterande af ämbetsmännen, som troligen fortfarande kommer att bli en nödvändighet.»

Jag skall som sagdt be att få instämma i detta uttalande. Låt icke fernissa väggarna, giftet sitter ju då kvar, om där nu finns något sådant, utan sätt en blåslampa på färgen och bränn bort hela smörjan, stryk dit ny färg och kontrollera, att det ej finns gift i densamma!

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Punkterna 30—38.

Hvad utskottet föreslagit bifölls.

Punkten 39, angående anslag till handelsundervisningen.

I punkt 39 af sjunde hufvudtiteln hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1913 bevilja till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandels societetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut samt Malmö högre handelsinstitut 42,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena, nr 6, inom Första kammaren af herr *Trapp* m. fl. och den andra, nr 30, inom Andra kammaren af herrar *Sommelius* och *Christiernson*, i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, dels att Helsingborgs högre handelsinstitut skulle äga rätt att för läsåret 1911—1912 uppbära statsanslag med 2,000 kronor och för läsåret 1912—1913 med 3,000 kronor, under förutsättning att stadsfullmäktige i Helsingborg till institutet lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, dels ock att Riksdagen med anledning häraf måtte på extra stat för år 1913 anvisa 5,000 kronor, hvarigenom

*Ang. öfver-
intendentens-
ämbetet.
(Forta.)*

*Ang. anslag
till handels-
undervisnin-
gen.*

Ang. anslag
till handels-
undervisnin-
gen.
(Forts.)

anslaget till handelsundervisningen skulle höjas från 42,000 till 47,000 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med anledning af Kungl. Maj:ts förenämnda förslag och herr Trapps m. fl. samt herrar Sommelius' och Christiernsons omförmälda motioner, måtte på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 42,000 kronor, att af Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, Malmö högre handelsinstitut samt Helsingborgs högre handelsinstitut under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige, hvad Frans Schartaus handelsinstitut anginge, att grosshandelssocieteten i Stockholm, vidkommande Malmö högre handelsinstitut, att Malmö stadsfullmäktige, och i fråga om Helsingborgs högre handelsinstitut, att Helsingborgs stadsfullmäktige fortfarande till instituten lämnade årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, erhöles på begäran ordet af

Herr Wijk, som yttrade: Herr talman! Vid 39:de punkten förekommer en motion, väckt af herrar Sommelius och Christiernson, om anslag till handelsinstitutet i Helsingborg. Frågan har varit före vid föregående riksdag, som medgaf, att till Helsingborgs handelsinstitut skulle utgå ett belopp af högst 3,000 kronor, som man hoppades kunna inbespara af det anslag å 42,000 kronor, som af Riksdagen sedan åtskilliga år beviljats till Göteborgs handelsinstitut, Schartaus handelsinstitut i Stockholm och Malmö handelsinstitut. Riksdagen ville då af vissa skäl icke bevilja ett särskildt anslag till handelsinstitutet i Helsingborg, utan föredrog den utvägen att af eventuella besparingar på anslaget till handelsundervisningen ett visst belopp skulle afsättas för denna skolas räknning. Emellertid visade det sig, att det icke uppstod några besparingar 1911 och enligt kommerskollegii utredning finnes heller ingen anledning förmoda, det besparingar skola uppstå 1912. Följden har varit, att Helsingborgs handelsinstitut icke alls kommit i åtnjutande af det anslag, som Riksdagen 1911 åsyftade att lämna detsamma.

Statsutskottet har i år gått öfver på en annan bog och föreslagit, att sammanlagda beloppet till handelsskolorna fortfarande skall utgå oförändradt eller med 42,000 kronor, att af dessa medel, liksom förut, 3,000 kronor skola tillkomma Malmö handelsinstitut, samt att ett lika stort belopp skall utgå till Helsingborgs handelsinstitut. Följden af detta blir emellertid, som man lätt inser, att den summa, som återstår för Göteborgs handelsinstitut och Schartaus handelsinstitut i Stockholm, kommer att minskas med motsvarande belopp

d. v. s. att dessa skolor erhålla ett mindre statsanslag än de en längre följd af år varit i åtnjutande af. Detta förefaller mig uppenbarligen vara en konsekvens, som är oriktig, och som bör undvikas.

I Första kammaren har för en stund sedan, då denna fråga var före, väckts förslag om att höja anslaget till samtliga handelsskolor med de 3,000 kronor, som borde lämnas till Helsingborgs handelsinstitut, d. v. s. att man skulle uppföra hela anslaget till 45,000 i stället för till 42,000 kronor. Och då detta förslag vunnit Första kammarens bifall gent emot ett enhälligt statsutskottsutlåtande, så föreställer jag mig, att äfven Andra kammaren skulle kunna vara benägen för en sådan förändring, som faktiskt endast för med sig, att den förmån man vill ge handelsinstitutet i Helsingborg icke skall innebära en försämring i de villkor, som förut tillerkänts handelsinstitutet i Göteborg och Stockholm.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan med den ändring, att summan 42,000 kronor ändras till 45,000 kronor, hvarjämte jag tillåter mig föreslå sådan ändring af motiveringen, som nyss beslutats af Första kammaren, nämligen att på sid. 73 motiveringen från midten af det stora stycket kommer att lyda sålunda: »Och har i sådant afseende utskottet, som emellertid icke kunnat biträda motionärernas förslag om anslags beviljande åt sagda institut för år 1911—1912, funnit sig böra föreslå att, i öfverenstämmelse med motionerna i fråga om anslag för 1912—1913, för detta läsår åt Helsingborgs handelsinstitut beviljas ett belopp af 3,000 kronor, och att sålunda det af Kungl. Maj:t äskade anslaget höjes med denna summa.» Försättningen från: »Då utskottet sålunda» etc. skulle bli oförändrad.

Herr talman! Jag ber att få framställa yrkande om bifall till detta förslag.

I detta anförande instämde herrar *Röing*, *Indebetou* och *Lithander*.

Vidare yttrade:

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke neka till, att denna fråga synes mig befinna sig i ett rätt egendomligt läge. Här har ifrågasatts ett anslag af högst 3,000 kronor till ett handelsläroverk i Helsingborg. Om nu utskottet hade ställt sig på den ståndpunkten, att hela handelsundervisningsfrågan snart kommer att framläggas till Riksdagens pröfning, och på den grund ansett, att något anslag till ett läroverk, som icke förut fått anslag, icke borde ifrågakomma, så hade det synt mig åtminstone förklarligt. Men nu har utskottet gått fram på den linjen, att Helsingborg borde få högst 3,000 kronor men på bekostnad af de handelsläroverk, som redan förut haft anslag. Det har nämligen visat sig, att det årsanslag, som hittills beviljats de högre handelsskolorna, helt och hållet tagits i anspråk, på grund af utfärdade bestämmelser, af handelsläroverken i Stockholm, Göteborg och Malmö, så att något öfverskott icke uppstått, som kunnat komma Helsingborg till

Ang. anslag till handelsundervisningen.
(Forts)

Ang. anslag
till handels-
undervisning.

(Forts.)

godo. Det synes då mycket egendomligt, att Helsingborg nu skulle få anslag på bekostnad af dessa tre läroverk.

På den grund och med hänsyn därtill, att Första kammaren behjärtat detta och höjt anslaget från 42,000 kronor till 45,000 kronor, så ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande, som här redan framställts af herr Wijk.

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Det är en ganska egendomlig situation, som denna fråga nu har kommit i. Motion om anslag till Helsingborgs handelsinstitut förekom redan under förra året, men särskildt af den anledning, att då frågan om handelsundervisningens ordnande ännu icke var slutförd, beslöt Riksdagen då att icke bifalla motionen. Samma förhållande existerar äfven nu. Men förra året beslöt Riksdagen dock, att om öfverskott uppkom, hvartill man ansåg goda utsikter fanns, å anslaget till de öfriga handelsinstituterna, så skulle detta öfverskott få användas inom ett begränsadt belopp till Helsingborgs handelsinstitut. Något sådant öfverskott har emellertid icke uppkommit, och det är därför, som motionärerna nu återkommit med sin motion.

Inom statsutskottet och särskildt inom den afdelning, som haft att behandla denna fråga, har man ansett, att det borde kunna från andra handelsinstitut och alldeles särskildt från Göteborgs ästadskommas besparingar. Att utgifterna för det senare handelsinstitutet blifvit så höga, har afdelningen trots sig kunna finna bero derpå, att ett afsevärdt större antal icke betalande elever haft tillgång till det institutet, än hvad fallet varit vid öfriga institut.

Nu måste jag säga, att jag inom statsutskottet ställde mig synnerligen betänksam beträffande beviljandet af anslag till Helsingborgs handelsinstitut. Detta icke alls af den anledningen, att jag icke trodde, att det institutet sköttes på sådant sätt, att det var fullt förtjänt af ett anslag, utan af det principiella skälet, att då just denna handelsundervisning för närvarande är under omläggning och ett beslut, huru den skall ordnas, ännu icke föreligger, syntes det mig synnerligen olämpligt att upptaga ännu ett handelsinstitut bland dem, som erhålla statsanslag. Jag hyste således mycket stora betänkligheter mot att bevilja detta anslag. Inom statsutskottet ingicks emellertid ett slags kompromiss mellan dem, som önskade anslag till Helsingborgs handelsinstitut, och dem, som i likhet med mig ansågo det olämpligt, att Helsingborg för närvarande skulle erhålla anslag, och resultatet af den kompromissen föreligger nu i den punkt, vi här behandla. Därmed hade jag ju visserligen icke fått allt hvad jag önskade, men det var ju åtminstone icke någon ökning i anslaget för detta ändamål, innan frågan om handelsundervisningens ordnande blifvit slutförd.

Sedan man nu gått med på den kompromissen, så framställles både i Första och Andra kammaren yrkande om särskildt anslag till Helsingborg, på det att intet af de föregående instituten må

blifva lidande på detta utskottets förslag. Alltså ett bestridande af den uppfattning, som gör sig gällande i utskottets motivering, där utskottet säger, att utskottet anser, att besparingar verkligen kunna göras och detta särskildt beträffande Göteborgs handelsinstitut.

Jag har velat relatera detta för att framhålla, att det synes mig finnas mycket grundad anledning till, att man är betänksam, innan man nu bifaller ens statsutskottets hemställan. Det finnes den anledningen, att man ju icke på detta sätt redan nu borde fastlå, att Helsingborgs institut under alla omständigheter bör komma i åtnjutande af statsanslag, utan att man borde vänta med afgörande af den saken, tills omorganisationen af handelsundervisningen föreligger fullständig, och man då kan fatta beslut i denna riktning. Ty gifvet är, att om vi nu bevilja Helsingborgs handelsinstitut detta anslag, så har man nog därmed gifvit på hand, att det äfven sedermera bör komma i åtnjutande af anslag, och man har alltså enligt mitt förmenande föregripit omorganisationen.

Efter det yrkande, som framställts af en ärad representant på göteborgsbänken, skulle jag alltså helst nu yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag, ty jag vill under inga omständigheter vara med på en ökning af det af statsutskottet föreslagna beloppet. Jag ber emellertid, herr talman, att för närvarande få inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Ström* instämde häruti.

Herr *Wijk*: Herr talman, mina herrar! Om det nu gällde att första gången afgöra principfrågan om anslag till Helsingborgs handelsinstitut eller icke, så skulle jag kunna förstå den föregående ärade talarens tvekan. Men så ligger ju icke saken nu. Redan förra året medgaf Riksdagen, att Helsingborgs handelsinstitut borde få anslag, och i år föreslår statsutskottet ännu tydligare, att 3,000 kronor af det till samtliga handelsskolor beviljade anslaget skall gå till Helsingborg. Det är således icke längre fråga, om Helsingborg skall få anslag eller icke, och det är icke heller fråga om någon farlig konsekvens. Helsingborgskolans anslagsfråga måste genom utskottets föreliggande förslag anses afgjord af utskottet och blir således utan tvifvel äfven fastslagen af Riksdagen.

Den fråga, som föreligger, är däremot den, om detta beslut skall medföra nackdelar för de handelsinstitut och skolor, som förut åtnjutit statsanslag. Den föregående ärade talaren nämnde om, att besparingar borde kunna göras på vissa håll. Mot det kan jag icke anföra annat, än att kommerskollegium, som torde vara den myndighet, som närmast undersökt dessa förhållanden, har en alldeles motsatt uppfattning. Kommerskollegium uttalar nämligen, att om dessa 3,000 kronor beviljas till Helsingborg, hvilket ju utskottet går med på, så bör enligt kollegiets uppfattning hela anslaget höjas

Ang. anslag
till handels-
undervisning.
(Forts.)

Ang. anslag
till handels-
undervisning.
(Forts.)

till 45,000 kronor, d. v. s. det belopp, som Första kammaren nu beviljat, och som jag nyss tillät mig yrka bifall till.

Jag kan således icke finna annat, än att det icke föreligger några principiella betänkligheter mot höjningen, under det att däremot från sakkunnigt håll förebragts utredning, som styrker behovet af det föreslagna högre anslaget, hvartill jag fortfarande ber att få yrka bifall.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet friherre Adelswärd: Herr talman! Jag kan naturligtvis icke ha något i och för sig emot, att ett anslag beviljas äfven till Helsingborgs handelsinstitut. Då jag emellertid icke föreslagit Kungl. Maj:t att hos Riksdagen begära ökad anslag till handelsinstitutet och sålunda anslag äfven till Helsingborg, så har det varit uteslutande af det skälet, att jag icke ansåg det klokt att nu föregripa den utredning eller det förslag, som inom kort måste komma att framläggas för Riksdagen, angående ordnande af handelsskoleundervisningen i sin helhet inom landet. Nu har statsutskottet likvisst ansett, att Helsingborg det oaktadt borde få ett anslag sig tillerkänt, och utskottet har valt en medelväg, som jag emellertid icke tror är lycklig. Skälen därför ha redan anförts af en föregående talare. Det betyder ju detsamma som att taga från det anslag, som går till de institut, som redan förut hafva anslag, med andra ord att minska anslaget för dem. Jag är icke i tillfälle att gifva exakta uppgifter om, huru anslaget räckt för 1911, men så mycket har jag ändå kunnat få kännedom om, som att en brist på några tusen kronor kommer att uppstå, och att sålunda, om nu af det förutvarande anslaget, 42,000 kronor, först skall tagas 3,000 kronor till Helsingborg, bristen kommer att bli ännu större för de institut, som förut haft statsunderstöd. Det synes mig, att om Riksdagen nödvändigt vill gifva Helsingborgsinstitutet statsunderstöd, det vore vida bättre att då gå med på det förslag, som här framställts af herr Wijk. Men med tanke på, att ordnandet af handelsundervisningen i hela riket är omedelbart förestående, så synes det mig klokare, om kammaren toge Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Ekman: Herr talman! Hvarken i anförandet från statsrådsbanken eller i herr Wijks sista anförande fick man något svar på den fråga, som i statsutskottets motivering här så tydligt kommer fram, nämligen frågan om möjligheten af att verkligen kunna göra besparingar. Och det var den möjligheten, som den afdelning inom utskottet, som behandlat denna fråga, ansåg verkligen förefinnas och detta alldeles särskildt beträffande Göteborgs handelsinstitut. Det är naturligtvis också därför, som just från göteborgshåll man är så lifligt intresserad för, att statsutskottets framställning, sådan den nu föreligger, icke skall vinna bifall. Men jag ber att alldeles särskildt mot herr Wijks sista anförande få

framhålla just faran af att här tillskapa nya konsekvenser. Förra året var Riksdagen mycket betänksam, på grund af att utredningen angående handelsundervisningens ordnande då ännu icke var avslutad, att fastslå, att Helsingborgsinstitutet skulle få anslag. Men för att å andra sidan icke försvåra förhållandena för mycket för detta institut gick man en medelväg, genom hvilken man dock ansåg, att man icke för framtiden fastslagit, att Helsingborg skulle få anslag. Man sade: kunna besparingar göras å öfriga anslag, då må Helsingborg komma i åtnjutande af anslag. I dag säger herr Wijk, att konsekvensen är, att då man redan förra året gifvit Helsingborg anslag, så kan det aldrig tagas tillbaka. Då vill jag verkligen hemställa, om det icke nu är försiktigast att icke gå vidare och bevilja anslag utöfver de 42,000 kronorna utan nöja sig med den konsekvens, som ligger i hvad som förra året sades. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Ang. anslag till handelsundervisningen.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Denna sak behandlades, som herrarne veta, i Riksdagen äfven i fjol på grund af en då föreliggande motion, och Riksdagens beslut i fjol gick ju kort och godt ut på, att om, såsom man antog, det skulle uppstå öfverskott på dessa 42,000 kronor, så skulle Helsingborgs handelsinstitut vara berättigadt att af detta öfverskott erhålla medel. Men det uppstod icke något öfverskott.

Nu har jag begärt ordet närmast med anledning af herr Hildebrands yttrande, då han uttalade sin förvåning öfver, att statsutskottet kunde komma till ett sådant slut som det föreliggande. Det är icke så underligt, skall jag säga herr Hildebrand, när man verkligen tager reda på, huru detta 42,000 kronors-anslag fördelats. Hvad Göteborgs handelsinstitut angår, så har det tagit för sig af detta anslag så ordentligt, att man icke alls behöfver bli synnerligen förvånad öfver, att statsutskottet gick in på den väg, som här föreslås. Siffrorna voro ungefär så, att Göteborgs handelsinstitut ensamt af detta anslag förbrukat mellan 22,000 och 23,000 kronor, och då det hade cirka 180 elever, så beredde det sig därigenom tillfälle att kunna nedsätta sina terminsafgifter med i genomsnitt 125 kronor för hvarje elev. På detta sätt förbrukades en så stor del af detta anslag, att det icke blef någonting kvar för Helsingborg. För min del har jag af dessa siffror icke kunnat undgå att finna, att Göteborgs handelsinstitut uppburit oproportionerligt stor del af statsanslaget, under det att Helsingborg icke fått någonting. Och då jag för min del icke är öfvertygad om, att det är ett lämpligt sätt att formligen köpa sig elever genom att bevilja stora nedsättningar i terminsafgifterna, så tyckte jag det vara rimligt, att Göteborgs handelsinstitut fick göra åt sig något, och lämna rum för Helsingborgsinstitutet, så att äfven det kunde få något litet inom ramen af det anslag, som fanns förut.

Jag hörde på debatten i utskottet, utan att deltaga i beslutet

Ang. anslag
till handels-
undervisning.
(Forts.)

annars skulle jag själf ha bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit. Jag vill icke den högre handelsundervisningen till lifs i något afseende, men rätt skall vare rätt, och har Riksdagen ansett, att Helsingborgs handelsinstitut skall få del af de besparingar, som kunna göras, så är det icke rätt, att Göteborgs handelsinstitut förbrukar så mycket, att det icke blir något öfver för Helsingborgsinstitutet. Men när så sker, så får Riksdagen rätta till det hela och se till, att det blir plats äfven för Helsingborg. Vill kammaren gå längre, så gärna för mig, det är dess sak, men nog har statsutskottet haft goda skäl för det slut, statsutskottet kommit till.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr vice talmannen gaf propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till det af herr Wijk under öfverläggningen framställda yrkandet; och blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna, föredrogos *punkterna 40—44*; och biföll kammaren därvid hvad utskottet i nämnda punkter hemställt.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Ang. bergs-
skolorna.

Vid föredragning härpå af *punkten 46*, angående bergsskolorna, begärdes ordet af

Herr Svensson i Skyllberg, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag vill uttala mitt beklagande af, att statsutskottet icke funnit det vara ett statsintresse att bifalla Kungl. Maj:ts proposition i föreliggande punkt. Kungl. Maj:t har som bekant föreslagit, att Riksdagen skulle såsom bidrag till uppehållande af undervisningen vid de lägre bergsskolorna i Falun och Filipstad för nästa år anvisa ett belopp af 29,650 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att därpå redan innevarande år förfoga öfver 3,000 kronor. Statsutskottet har i så måtto bifallit propositionen, att det tillstyrkt beviljandet af 26,650 kronor för nästa år, hvilket sålunda icke innebär någon ökning i förut beviljade anslag för innevarande år. Begäran om denna förhöjning i år har tillkommit på grund af, att brukssocieteten på sammanträde i fjol beviljade ny lönestat för dessa bergsskolor att utgå från och med i år, under förutsättning naturligtvis att staten lämnade samma proportionella bidrag som förut. Om nu Riksdagen, såsom jag antager blir fallet, biträder statsutskottets förslag, torde följderna kunna bli, att denna lönerogering icke kan träda i kraft och komma lärarna vid dessa skolor till godo i år. Den löneförbättring, som skulle komma till stånd genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition, är ganska berättigad och torde vara mycket välbehöflig. Jag ber att ännu en gång få

understryka, att det är hårdt, att då det gäller anslag till en så pass viktig läroanstalt, statsutskottet prutar på en så obetydlig höjning, som nu varit fråga om. Och jag ber få framhålla, att det torde icke vara någon industri i vårt land, som i förhållande till sin betydelse har så obetydliga statsbidrag som järnindustrien. Dock är det så, att denna industri mer än någon annan ofta nog arbetar under ganska prekära förhållanden, och för ingen industri torde omkastningarna i fabrikationen vara så mångahanda och ofta återkommande som för denna industri.

*Ang. bergs-
skolorna.
(Forts.)*

Med kändedom om den utgång, som ett yrkande, gående i den riktning, som jag nu uttalat mig för, fått i Första kammaren, där utskottets förslag segrat, anser jag mig icke här böra framställa något yrkande. Men jag har dock ansett mig böra till kammarens protokoll uttala mitt beklagande af denna statsutskottets hållning.

Vidare anfördes ej. Efter det herr vice talmannen, som under herr Svenssons i Skyllberg anförande åter öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 47—54.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—58.

Kammaren biföll hvad utskottet i nämnda punkter föreslagit.

Punkten 59.

Lades till handlingarna.

Punkten 60.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 19, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning af antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen.

*Ang. in-
skränkning af
antalet förste
kontrollörer
vid sockerbe-
skattningen.*

Ang. inskränkning af antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen.
(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt motion, nr 152, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet hade herrar *Waldén* och *Thorsson* hemställt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i hvad mån en inskränkning af de vid sockerbeskattningen anställda förste kontrollörernas antal skulle kunna ske i syfte att minska omkostnaderna för kontrollen vid nämnda beskattning, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Thorsson*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då herr *Waldén* och jag tillåtit oss väcka motion i syfte att göra besparingar å omkostnaderna för sockerkontrollen genom att inskränka antalet fast anställda förste kontrollörer, så ha vi icke gjort detta i syfte att försämrå kontrollen, som utskottet tyckes förutsätta. Men vi ha icke precis bara tänkt på den författning, som är utfärdad af kontrollstyrelsen och Kungl. Maj:t, utan vi ha i någon mån lagt till grund för vår framställning, hvad som i verkligheten tillämpats. Det är icke för mig obekant, att författningen säger, att förste kontrollör skall deltaga i det hvardagliga kontrollarbetet, men i realiteten ha vi, sedan vi fingo denna institution införd vid sockerkontrollen, aflägsnat oss ganska långt från hvad författningen i detta stycke föreskrifver. Det är icke nog med, att förste kontrollörerna icke deltaga i det verkliga kontrollarbetet, utan vid de flesta raffinadfabriker har under årens lopp tillskapats äfven en assistentbefattning, och assistenten har till uppgift att i förste kontrollörens frånvaro, som det heter, ombesörja de uppdrag, som äro förenade med förste kontrollörs-sysslan. Sålunda ha vi två tjänstemän, hvilkas uppgift är att se efter hvad de andra tjänstemännen ha skyldighet att utföra. Det tycker jag för min del är något styft tilltaget, och jag tror, att kontrollen skulle kunna skötas med ett betydligt mindre antal tjänstemän, om nämligen såväl förste kontrollören som assistenten ålades att deltaga i kontrollen. Om nu assistenterna ovillkorligen anses nödvändiga ha vi i vår motion tänkt oss, att man kunde göra eu afsevärd inbesparing genom att låta förste kontrollören vid ett raffinaderi sköta om förste kontrollörsgöromålen äfven vid en eller tvenne närliggande råsockerfabriker. Då nu utskottet utgår ifrån en annan uppfattning, nämligen att förste kontrollören skall deltaga i själfva det egentliga kontrollarbetet, är jag den förste att erkänna, att naturligtvis icke utskottet kunnat bifalla vår motion, men som bevis för att vi haft skäl att framlägga denna vår motion vill jag erinra om att exempelvis vid *Ystads sockerrefinaderi*, där en pensionerad ryttmästare och major är anställd

som förste kontrollör, hvilken samtidigt sköter sysslan som rullföringsområdesbefälhafvare i Ystad. Det är, såvidt jag vet, ett ganska krävande uppdrag att vara rullföringsområdesbefälhafvare, och ett uppdrag, som särskildt under inskrifningarna tar åtskillig tid i anspråk. Jag förstår därför strängt taget icke, hur denna person samtidigt skall kunna sköta sitt uppdrag som rullföringsområdesbefälhafvare och såsom förste kontrollör vid raffinaderiet. Det har berättats mig, att det delvis utförts på så sätt, att förste kontrollören under inskrifningsperioden logerat i sockerfabriken och på så sätt fullgjort bestämmelsen att sex timmar under dygnet vara tillstädes som förste kontrollör, medan han på dagen tjänstgjorde som rullföringsområdesbefälhafvare. Men det kan jag sannerligen icke finna vara någonting, som är ägnadt att inge förtroende för kontrollen, om förste kontrollören väljer kontrollörskontoret till sofkammare, ty en sofvande förste kontrollör kan strängt taget icke utföra sitt uppdrag till belåtenhet. Vid sådant förhållande förvånar det mig icke, om han behöfver en assistent, som skall vara honom behjälplig med det krävande uppdraget. Det har meddelats mig, att assistenten vid sidan af sin assistentsyssla äfven innehaft ett annat uppdrag, som gör, att han vissa timmar om dagen behöfver vistas ute i staden. Vid sådant förhållande blir det klenst beställt med den mycket utpuffade uppsikten öfver kontrollörerna.

Det är inför dessa faktiska förhållanden, som jag varit med om att bära fram en motion, hvarigenom vi ville afskaffa en del af den öfverflödiga personalen, som icke använder mer än en bråkdel af sin arbetstid i sockerkontrollens tjänst. Det förefaller mig också att det är för mycket med två befäl öfver sex tjänstgörande kontrollörer. Det finnes visserligen tio kontrollörer, men af dem äro icke mera än sex i tjänstgöring samtidigt.

Nu har emellertid utskottet mycket starkt betonat, att gällande författning skall efterleivas, och att förste kontrollören skall deltaga uti själfva kontrollarbetet. Inför ett sådant bestämdt uttalande från utskottets sida, hvilket uttalande jag förmodar Riksdagen i dag gör till sitt, hyser jag den förhoppningen, att kontrollstyrelsen skall *icke enbart* intressera sig för *ett godt samarbete* mellan *kontrollen* och *fabriksledningen*, utan äfven intressera sig för och se till, att *förste kontrollörerna fullgöra det uppdrag*, som de enligt författningar ha skyldighet att utföra, och att således assistenterna försvinna såsom en fullständigt onödig mellanlänk mellan förste kontrollörerna och kontrollörerna. Om vår motion åstadkommer detta resultat, då har statsverket efter mitt sätt att se vunnit en besparing i utgifterna för kontrollen, ty med hänvisande till användningen af den hittills varande kontrollpersonalen föreställer jag mig, att minst en person kan inbesparas för kontrollgöromålen vid hvar och en af samtliga sockerfabriker. Därigenom är i afsevärd mån det resultat vunnit, som vi i vår motion afsett, och jag har därför, herr talman, icke något yrkande att göra, utan vill jag afbida tiden för att se, hvad

Ang. inskränkning af antalet förste kontrollörer vid sockerbeskattningen.

(Forts.)

ett förnyadt uttalande af Riksdagen i detta afseende kan ha förverkan på kontrollstyrelsen och dess underlydande tjänstemän.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Om ändring i förordningen angående beskattning af socker.

Härefter förelåg till afgörande bevillningsutskottets betänkande, nr 20, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattning af socker.

Bevillningsutskottet hade till behandling förehaft en inom Andra kammaren af herrar Waldén och Thorsson väckt motion, nr 153, i hvilken hemställts, att Riksdagen för sin del ville besluta, att 25 § 4 mom. i förordningen angående beskattningen af socker den 11 oktober 1907 måtte från och med den 1 september 1912 erhålla följande ändrade lydelse:

Dagarfvode utgår af statsmedel under tjänstetiden till förste kontrollör med tolf och till annan kontrollör med åtta kronor; och erhåller förste kontrollören dessutom, om resa förekommer, reseersättning med femton kronor för hvarje gång, han inträder i tjänstgöring eller från en till annan fabrik förflyttas. Förordnas förste kontrollör att verkställa förrättningen under tid, då han ej är inkallad till tjänstgöring, erhåller han dels dagarfvode med tolf kronor, dels ock reseersättning enligt fjärde klassen i gällande resereglemente.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, lämnade herr vice talmannen på begäran ordet till

Herr Waldén som yttrade: Herr talman! Såsom framgår af det föreliggande betänkandet, har jag jämte herr Thorsson i motion hemställt om en höjning af sockerkontrollörernas dagarfvode från 6 till 8 kronor. Som stöd för denna vår framställning ha vi bland annat framhållit, att dessa kontrollörers tjänstgöring genom senaste förordningar ökats från 6 till minst 8 timmar per dygn och ofta utsträcker till 10 å 12 timmar, men att aflöningen är densamma som förut, samt att arbetet är både betungande och åtminstone i vissa fall äfven ganska hälsofarligt. Vidare ha en del af dessa tjänstemän, nämligen de, som tjänstgöra vid råsockerfabrikerna, sysselställning härmed endast 2 å 3 månader af året och kunna ofta nog ha synnerligen svårt att under den öfriga delen af året skaffa sig sin utkomst. Slutligen framhålla vi den orättvisa, som ligger däri, att dessa kontrollörer äro mycket sämre aflönade än exempelvis kontrollörerna vid brännvinstillverkningen, hvilkas arbete dock är betydligt lättare än de förras.

Bevillningsutskottet har nu afstyrkt vår motion, och i och för sig skulle därom kanske icke vara så mycket att säga, då jag villigt erkänner, att såväl vederbörande utskott som Riksdagen böra med största försiktighet pröfva framställningar af förevarande slag. Det kan naturligtvis icke heller falla mig in att gentemot ett enhälligt utskott och i en fråga af denna beskaffenhet framställa något yrkande om bifall till vår motion, men då jag finner den motivering, hvarpå utskottet grundar sitt afslagsyrkande, minst sagdt något egenomlig, kan jag ej underlåta att med några ord beröra densamma.

Utskottet bygger sitt afslagsyrkande hufvudsakligen på kontrollstyrelsens och statskontorets utlåtanden i frågan, hvilka utskottet äfven tyckes på sätt och vis vilja göra till sina egna uttalanden.

Kontrollstyrelsen frambåller sålunda, att sockerkontrollörsbefattningarna »äfven om de i vissa fall sökts och innehades af personer i den samhällsställning, att 6 kronor för dem vore att anse som ett relativt lågt dagarfvode, likväl ej finge jämföras med exempelvis kontrollörstjänsterna vid brännvinstillverkningen, på hvilkas innehafvare sedan gammalt vida högre fordringar blifvit ställda».

Denna styrelse anser således, att personernas samhällsställning bör vara det väsentligen afgörande, då det gäller att afväga aflöningsförhållandena, och från denna utgångspunkt söker äfven styrelsen försvara brännvinskontrollörernas högre aflöning.

Nu förhåller det sig verkligen så, att vid brännvinskontrollen äro anställda ett stort antal såväl i aktiv tjänst varande som pensionerade officerare. Att dessa söka sig dit och naturligtvis då gå före alla andra vid utnämningarna är lätt förklarligt: tjänstgöringen är den lindrigast möjliga och består hufvudsakligen i att afläsa en kontrollapparat två gånger om dagen och dessutom att föra in i en journal de aflästa uppgifterna. Detta är ju ett fullständigt latmangöra, och det är därför icke underligt, att herrar officerare finna behag däri. Men att några särskildt höga fordringar, såsom kontrollstyrelsen påstår, skulle behöfva ställas på dem, som utföra detta arbete, är en ren orimlighet — såvida icke styrelsen menar, att dessa högre fordringar skola afse förmågan att bedöma och afsmaka det tillverkade brännvinet, ty då är det möjligt och till och med troligt, att herrar officerare såsom finsmakare på området äga vissa företräden framför andra personer. Men jag kan dock ej gärna tänka mig, att kontrollstyrelsen syftat på något sådant, och därför kan jag icke beteckna styrelsens uttalande i denna punkt annat än som rent nonsens. Med den lilla kännedom jag för öfrigt har om denna styrelse och dess byråkratiska tendenser, förvånar det mig visst icke, att den kunnat prestera ett dylikt uttalande, men där emot förvånar det mig så mycket mera, att bevillningsutskottet velat nedlåta sig till att upptaga så ovederhäftiga påståenden såsom sina egna eller åtminstone bygga sitt afslagsyrkande på dylika påståenden.

Jag skall endast i korthet beröra statskontorets invändningar mot ett högre dagarfvode. Det är riktigt, att åtskilliga sockerkon-

*Om ändring
i förordningen
angående
beskattning af
socker.*
(Forts.)

*Om ändring
i förordnin-
gen angående
beskattning af
socker.
(Forts.)*

trollörer äro pensionerade underofficerare, men ett stort antal ha icke någon annan inkomst att lita till än detta dagarfvode, och när då detta, såsom vid råsockerfabrikerna, endast utgår 2 à 3 månader årligen, måste väl hvar och en erkänna, att åtminstone dessa personer ha det synnerligen bekvämsamt ställt. Härtill kommer, att kontrollörerna vid sockertillverkningen icke erhålla reseunderstöd för sina resor till och från undersökningsplatsen såsom brännvinskontrollörerna, hvilka erhålla 15 kronor om dagen. Vidare kunna de förra entledigas utan någon föregående uppsägning, hvilket ställer dessa personer i ett ganska ogynnsamt läge i jämförelse med öfriga kontrolltjänstemän.

På tal om officerare som kontrollörer — det är ju en fråga, som min ärade medmotionär herr Thorsson redan vid ett föregående tillfälle i dag vidrört — kan jag icke i detta sammanhang underlåta att fästa uppmärksamheten på ett missförhållande, som förekommit i ej så få fall. Det tillåtes nämligen vid några fabriker att i aktiv tjänst varande officerare eller underofficerare få samtidigt tjänstgöra både vid regementet och såsom kontrollörer vid något närliggande sockerbruk. Det är en dubbeltjänstgöring, som är af ännu mera betänkelig beskaffenhet än den, som herr Thorsson erinrade om, och ovillkorligen måste följderna därpå bli, att antingen den ena eller den andra befattningen, ja, kanske båda bli lidande härpå. Att tillåta något sådant måste betecknas som minst sagdt oegentligt och olämpligt, och jag ber få uttala den förhoppningen, att vederbörande se till, att i framtiden sådan dubbeltjänstgöring icke får förekomma.

Då slutligen statskontoret framhåller, att »någon svårighet ej syntes hafva yppats att med nuvarande löneförmåner erhålla dugliga och pålitliga personer till verkställande af ifrågavarande kontroll», så finner jag detta vara ett synnerligen svagt skäl att återropa sig på. Precis samma skäl skulle ju kunnat anföras i följd, då det gällde förhöjning af brännvinskontrollörernas arfvoden, men då nämnde statskontoret icke ett ord härom.

Jag har, som sagdt, icke något yrkande att göra, då jag vet, att det icke tjänar till något, men jag har dock ansett mig böra framhålla, att, då jag afstår härifrån, jag icke gör det på grund af den utredning eller motivering, som bevillningsutskottet förebragt, då jag anser denna vara synnerligen svag för att icke säga något än värre om densamma. Jag böjer mig gärna för ett utskotts uttalanden och yrkanden, och jag har den största respekt för desamma, men då böra de vara grundade på verkliga sakskaäl, hvilket jag icke funnit vara förhållandet i detta fall, och det är därför jag velat opponera mig mot det sätt, hvarpå motionen blifvit behandlad inom utskottet.

Härefter anförde:

Herr Palmstierna: Det kunde synas onödigt att begära ordet, när motionären icke gjort något yrkande, men då han i alla fall i

sitt anförande riktat ett sådant klander mot de styrelser, som yttrat sig i frågan, tycker jag, att jag i rättvisans namn bör meddela något om huru frågan ligger och därmed rikta en liten spets mot motionären. Detta ärende har varit föremål för Kungl. Maj:ts behandling på grund af att en petition blifvit framburen. Att ändå en motion väckts inom Riksdagen för att upptaga saken, ehuru man vet, att denna är föremål för en så ingående behandling, det synes mig med ett vänligt ord sagdt vara onödigt. Jag skulle vilja säga, att dessa handlingar från respektive kontrollstyrelsen och statskontoret likväl äro af den beskaffenhet, att när de vunnit Kungl. Maj:ts öra, de i minst samma mån äfven böra vinna Riksdagens öra. Jag vill läsa upp slutet af det yttrande, som kontrollstyrelsen här afgifvit:

»Såsom styrelsen redan anfört kräfvades ingen speciell kompetens för anställning såsom sockerkontrollör, utan hafva dessa befattningar varit afsedda att ungefär motsvara tullvaktmästarnes. För desse uppgår aflöningen ej till fullt 6 kronor om dagen, men det måste medgifvas, att de dessutom hafva fri beklädnad och läkarevård samt rättighet till pension, men så torde ock deras tjänstgöring möjligen vara något ansvarsfullare än sockerkontrollörernas. Emellertid hafva befattningarna vid sockerkontrollen sökts af personer ur ganska skilda samhällsställningar, f. d. officerare, ingenjörer, f. d. landtbrukare, f. d. underofficerare och andra; och det är ej att förvåna sig öfver, att för åtskilliga af dessa ett dagarfvode af 6 kronor kan synas ganska lågt. Då alltså jämförelsen med brännvinskontrollörerna, på hvilka sedan gammalt vida högre fordringar blifvit ställda, ej är befogad, anser styrelsen sig sakna skäl att tillstyrka den gjorda framställningen.»

Så säger också statskontoret: »Kontrollstyrelsens i ärendet afgifna utlåtande torde innebära, att kontrollörernas nuvarande arfvode, 6 kronor om dagen, ej kan anses oskäligt lågt i förhållande till arten af det arbete kontrollörerna utföra och de kompetensfordringar, som på dem ställas, utan att det nu yppade behovet af höjning i arfvodet snarare är föranledt af den omständigheten, att en del kontrollörer innehafva en högre ställning i socialt afseende och därmed följande större anspråk på medel för sitt uppehälle än som motsvara den tjänsteställning man för ifrågavarande befattningshafvare afsett.»

Jag tror äfven, att respektive myndigheter måhända hafva slagit hufvudet på spiken i detta fall. Så ber jag att få säga, att när nu så är förhållandet, att dessa befattningar sökas af personer i denna ställning, och sysselsättningen är rätt angenäm äfven för det nuvarande beloppet, förefaller det mig, att Riksdagen med hänsyn till de sparsamhetstendenser, som bruka utmärka densamma och som vanligen äfven bruka utmärka motionärerna, icke bör annat än bifalla utskottets hemställan. Motionären har ju själf icke vågat göra något annat yrkande.

*Om ändring
i förordningen
angående
beskattning af
socker.
(Forts.)*

Om ändring
i förordnin-
gen angående
beskattning af
socker.
(Forts.)

Herr Waldén: Den föregående ärade talaren uttalade den förmodan, att motionen är onödig. Det kan nog tyckas så från hans och utskottets sida, men huruvida en motion af mig är nödig eller onödig, vill jag förbehålla mig rätten att själf bestämma öfver, åtminstone när det gäller en sådan sak som denna. Att Kungl. Maj:t icke har upptagit kontrollörernas anhållan, beror väsentligen på att kontrollstyrelsen har afstyrkt densamma, och man kan icke säga så mycket därom, ty det är klart, att Kungl. Maj:t måste ta hänsyn till en sådan myndighet som denna. Men jag vet ju, huru denna myndighet ställer sig just i sådana frågor som aflöningsförhållandet mellan lägre och högre tjänstemän, och då den anser, att samhällsställningen skall vara det afgörande, ja, t. o. m. särskildt skjuter fram denna sak såsom den viktigaste, kan jag icke följa med på detta. Jag anser det orättvist, att man i kontrollstyrelsen velat lägga sådana synpunkter på denna aflöningsfråga, och jag får verkligen uttala min stora förvåning öfver att herr Palmstierna ställer sig solidarisk med kontrollstyrelsen i detta fall.

Under herr Waldéns anförande hade herr talmannen återkommit.

Sedan öfverläggningen nu förklarats afslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfördt Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning af herr R. Hagbergs motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående afskaffande af ordnar och medaljer.

I anslutning till hvad herr Hagberg föreslagit uti en inom Andra kammaren väckt och till kammarens första tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 243, hemställde utskottet, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida icke de kungliga svenska riddarordnarna och med dem i samband stående medaljer borde afskaffas.

Reservation hade afgifvits af herrar *Berg* i Staby, *Johansson* i Mellbyn och *Olsson* i Berg.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan begärdes ordet af

Herr *Berg* i Staby, som yttrade: Herr talman! Såsom kammaren torde finna, har jag i denna fråga reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit. Det är svårt att i en så obetydlig fråga som denna uppträda emot utskottets majoritet, men fastän

frågan kan anses obetydlig, har jag för min del icke kunnat finna annat, än att den dock är värd en reservation. Utskottet har för sin del endast kunnat framdraga skäl, som tala för bifall till motionen, och det har icke kunnat finna några skäl för bibehållande af ordnarna. För min del har jag kommit till ett motsatt resultat. Jag har icke kunnat finna annat, än att de skäl, som framdragits såsom orsaker, hvarför ordensväsendet skulle afskaffas, äro rätt litet välgående, och att man tvärtom kan draga fram åtskilliga skäl, som tala för bibehållande af detsamma.

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Hvilka äro nu de skäl, som utskottet har stannat vid, och på grund af hvilka utskottet anser sig kunna komma till det resultat, som det gjort? Ser jag på hvad som omnämnes i utlåtandet, finner jag för det första, att ett skäl är det, att man i vår tid sträfvar efter att i största möjliga utsträckning aflägsna de skrankor, som skilja olika medborgare från hvarandra. Således skulle ordnarna utgöra skrankor människorna emellan. Om det nu verkligen vore så, att med ordnarnas utdelande följde någon viss rättighet, skulle detta påstående hafva kunnat vara berättigadt, men då så icke är fallet, kan jag icke finna, att detta kan sägas vara någon orsak till ordnarnas afskaffande. Det är visserligen sant, att människor kunna vilja försöka att med tillhjälp af ordenskedjor göra en skranka mellan sig och andra människor, men jag undrar, om en människa, som det gör, icke skulle kunna af mycket annat material uppföra samma eller liknande skrankor. Han behöfver för detta ändamål blott använda sådant material som sin dumma inbillning och kan däraf bygga en skranka, som skiljer honom från hans medmänniskor. Således tror jag, att ordnarna i detta afseende icke föra några olägenheter med sig.

Så anföres vidare, att ordensväsendet är föråldradt, och att det därför bör tagas bort. Det är sant, att ordensväsendet i denna form härstammar från gångna tider, men jag kan icke finna, att detta är någon orsak till att man skulle taga bort detsamma utan vidare, ty i mångt och mycket hålla vi just på det gamla för dess särskilda, gammalmodiga karaktär, och för min del skulle jag vilja säga, att just i den omständigheten, att ordnarna härstamma från en gammal tid, ligger det ett skäl för att man skall behålla dem, om det icke visar sig, att de åtföljas af några olägenheter, som föranleda, att de böra tagas bort. För öfrigt, är ordensväsendet föråldradt? Jag undrar det. Vi hafva ju andra ordnar nu för tiden. Jag kan taga fram några exempel. Frimurarorden härstammar visserligen från en äldre tid, men den har åtföljts af ordnar från senare tid. Jag skulle kunna draga fram Neptuniorden och nykterhetsordnarna. Jag antar, att utskottet icke vill säga, att ordensväsendet i denna form är föråldradt. Kanhända detta är meningen, ty såsom ordalagen fallit, skulle man kunna tyda det på detta vis, men jag kan knappast tro det. Således får man knappast säga, att ordensväsendet i sin helhet skulle vara föråldradt och därför måste afskaffas.

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Sedan komma några andra skäl, som utskottet omnämner. Sålunda säger utskottet, att det sätt, på hvilket ordnarna numera utdelas, icke kan anses tillfredsställande, samt att ordnarna med anledning häraf råkat i misskredit äfven hos många, som tilldelats ordensdekorationer. Detta rör egentligen sättet för ordnarnas utdelande, och i detta afseende antager jag, att det skulle kunna blifva en del ändringar, så att utdelningen skulle kunna ske med större urskiljning. Att få en utdelning af dylika utmärkelser på ett sådant sätt, att alla skulle vara fullt belättna, torde vara omöjligt att tänka sig. Jag tror sålunda, att detta skäl icke är vidare talande. Det riktar sig uteslutande mot sättet för utdelningen af ordnarna.

Så kommer till sist i utlåtandet: »Ett annat skäl synes vara, att ordensutdelningen kan användas i syfte att vinna anhängare.» Det är möjligt att så kan hända, men jag tror, att detta nu är fallet i mycket mindre grad än under någon annan tid, och att det således är mycket litet fara för att ordnarna i detta afseende skulle medföra några olägenheter. Man skulle kunna tänka sig, att det för tjänstemän är en frestelse att sköta sina tjänster så att säga i afvaktan på denna belöning, och att dessa därför skulle vara osjälfständiga. Jag undrar emellertid, om detta verkligen håller streck; jag undrar, om icke därvidlag en annan omständighet verkar mycket kraftigare, nämligen utsikten att blifva befördrad.

När således utskottet icke kunnat framdraga andra skäl än dessa, måste jag säga, att de skäl, som anförts, icke synas mig vara särdeles tungt vägande.

Å andra sidan skall jag be att få framdraga några skäl, hvarför jag för min del anser, att ordensväsendet bör bibehållas eller åtminstone, att man icke utan vidare bör gå i författning om dess afskaffande. Jag kan mycket väl gilla den tanken, som jag hört uttalas inom utskottet, att man icke skall sköta sin tjänst för att vinna pris utan för att göra sin plikt, och att man då har den bästa belöningen i medvetandet af att hafva gjort sin plikt. Det är ju ett mycket sant resonemang, och jag kan för min del till fullo gå med på detsamma. Men å andra sidan vill jag äfven säga, att jag tror det vara fullt berättigadt, när personer vilja gifva ett uttryck för en känsla af tacksamhet eller dylikt gentemot en viss person för någon tjänst, som denne har gjort dem. Jag kan till och med finna den känslan rättfärdigad, att den person, som utsättes för en sådan välvilja, känner sig tillfredsställd, tacksam och glad öfver att få ett dylikt uttryck af erkänsla vare sig det är från några enskilda personer eller från en förening eller dylikt. Öfverför man nu denna tankegång på den stora föreningen, staten, tror jag, att det nog är så, att man icke kan komma ifrån, att man vid vissa tillfällen vill, att från det offentligas sida gifves en utmärkelse till en enskild person för någonting, som han har gjort. Jag finner ett uttryck för denna samma tanke i just den motion,

som här för kort tid sedan behandlades i denna kammare och som gick ut på att till en enskild person gifva en den allra största utmärkelse.

Är detta mitt resonemang riktigt, tror jag, att man knappast kan komma ifrån, att det förefinnes ett behof af, att vid vissa tillfällen en offentlig belöning tilldelas en person. Såväl utskottet, som motionären tyckas i det afseendet ha samma tankegång som jag, ty motionen gäller ju blott afskaffandet af ordensväsendet, men de medaljer, som nu utdelas, vare sig genom regeringen eller af Konungen personligen, ha hvarken motionären eller utskottet berört. Sålunda skulle det i alla fall finnas möjlighet att gifva utmärkelser genom medaljutdelning. Nu är det fråga om dylik utmärkelse sker bättre genom utdelande af medaljer än genom ordensförläning. Det kan ju hända, att medaljerna äro mera tilltalande, och en sådan uppfattning skulle jag för min del äfven kunna gå med på, men man glömmor bort en sak härvidlag, och det är de internationella förhållandena. Det har ju gestaltat sig så, att ordensväsendet behandlas såsom ett medel, som med fördel kan användas, när det gäller för en stat att belöna en enskild medborgare i en annan stat för en tjänst, som denne gjort staten i fråga. Är det lämpligt, att, såsom jag nyss sade, en belöning utdelas till en enskild medborgare för någonting, som han gjort, finner jag det ännu mera lämpligt, att ett tecken på erkänsla kan lämnas till en utländsk man, som gjort t. ex. svenska staten någon tjänst. Jag anser denna sak vara synnerligen viktig, och jag undrar, om den icke ligger oss svenskar särskildt om hjärtat. Det säges, att vi äro synnerligen artiga, och jag tycker, att detta kommer till synes hvarje gång vi ha nöjet att i vårt land mottaga utlänningar. Jag tror nu, att det står i full samklang med denna vår nationalegenskap eller — gärna det — nationalsvaghet, att en dylik belöning kan lämnas till utlänningar, ifall så är af behofvet påkalladt. Dessa medaljer, som skulle finnas kvar, kunna ju icke användas för det ändamålet, utan om ordnarna afskaffades måste man väl söka hitta på någonting annat i stället. Det synes mig då vara enklare att bibehålla ordnarna och såsom hittills begagna dem i nu nämndt syfte. Jag anser, som sagdt, att detta är det allra enklaste sättet att gifva belöning för en tjänst, och det är gifvetvis också det mest billiga. Detta sätt är så billigt, att det icke kostar staten någonting alls, såvidt jag kunnat finna af de förordningar, som gälla i detta afseende. Jag anser således, att ordensväsendet på detta sätt har en direkt nytta med sig och fyller en direkt uppgift.

Jag skulle äfven kunna andraga en annan sak, som jag anser vara af betydelse i detta fall. Det torde ju nämligen icke kunna hindras, att utländska ordnar tilldelas svenska medborgare. Är det nu förargelsen öfver att se dessa granna band och dessa glittrande stjärnor, som är den djupaste orsaken till denna motion, så torde knappast önskan att slippa se detta blifva uppfyllt, äfven om motionen

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)

skulle bifallas, ty man riskerar ju i alla fall att få se de granna utländska band och ordnar, som här kunna förekomma.

Det är äfven en tredje sak, som enligt mitt förmenande sammanhänger med denna fråga och som jag tycker talar för att Riksdagen icke skall befatta sig med ett sådant förslag som det nu förevarande. Jag skulle kunna säga, att jag här vill draga fram ett, om jag kanske så får kalla det, konstitutionellt skäl. Riksdagen har, som bekant, icke att direkt skaffa med utdelandet af ordnar, utan, försåvidt jag kunnat bedöma saken, är det Konungen, som i denna sin egenskap utdelar dem, icke i statsrådet, utan i ordenskapitel efter samråd med departementschefen. I ordensstatuterna står dessutom, att Konungen icke ens äger ändra dessa statuter. Sålunda synes det mig, som om det i viss mån kunde sägas vara ett enskildt sällskap med Konungen i spetsen, som har utdelandet af ordnarna om hand. Är det nu så — hvilket jag för min del icke är alldeles säker på, men det har synt mig, som allt pekade i den riktningen — att kostnaderna för utdelningen af dessa ordnar bestridas af ordenskassan, förefaller det mig ganska egendomligt, att Riksdagen säger: Låt bli att utdela dessa ordnar, ty vi önska att ordensväsendet måtte afskaffas! De medel, som inflyta till ordenskassan, användas för att utdela belöningar till in- och utländska män i mån af behof och på förslag af departementschefen. Ordenskapitlet ombesörjer sålunda en del utgifter, som eljest möjligen skulle drabba statskassan, och jag tycker fördenskull, att det vore mycket olämpligt, om Riksdagen nu uttalade sig i den riktningen, att ordensväsendet måtte upphöra. Jag antager, att kostnaderna för motsvarande belöningar då skulle få bestridas af statsverket.

På dessa skäl — och det skulle kanske kunna anföras ännu flera sådana — har jag icke funnit mig kunna gå med på utskottets hemställan, utan jag har tillika med ett par af kamraterna i utskottet reserverat mig mot densamma. Jag ber att få sluta med att yrka afslag å utskottets hemställan och på motionen.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Berg och *Johansson* i Mellbyn.

Vidare yttrade:

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman, mina herrar! Det är ju så ofta här i lifvet, att de mest obetydliga frågor kunna gifva anledning till de största meningsskiljaktigheter. I det utskott, i hvilket jag har äran att vara ordförande, ha vi i regel mycket väl kunnat enas vid handläggningen af de frågor, som hittills varit föremål för utskottets behandling. Då vi emellertid kommo till denna mindre riksviktiga ordensfråga, då brast enigheten inom utskottet och, såsom herrarna finna, ha vi icke mindre än tre reserverter mot utskottets utlåtande.

Utskottets ärade vice ordförande, herr Berg i Staby, har här redogjort för reservanternas mening uti denna fråga. Jag vill för min del gärna gifva honom rätt i åtskilligt af hvad han sagt. Jag är villig att medgifva, att så länge som ordensväsendet verkligen existerar och värderas i utlandet, gifver det oss ett enkelt och billigt sätt att honorera utlänningar för tjänster, som de gjort vårt land och vårt folk, och detsamma gäller ju i någon mån äfven om våra egna landsmän. Jag är också villig att medgifva, att det kan vara en viss svårighet att uppdraga gränsen mellan det rent ideella värdet af officiella ordenstecken å ena sidan och å andra sidan sådana, som utdelas af enskilda sällskap och hvilka icke gärna kunna falla under den allmänna lagstiftningen. Jag är vidare villig att medgifva, att det ligger sanning i det påståendet, att äfven om vi afskaffa ordensväsendet, ha vi därmed icke kunnat afskaffa den mänskliga fåfängan. Men alla dessa skäl ha lika litet som de skäl, hvilka i öfrigt anförts, kunnat öfvertyga utskottsmajoriteten om, att det är nödvändigt eller önskvärdt att bibehålla ordensväsendet hos oss. Tvärtom har utskottsmajoriteten tillstyrkt bifall till den nu föreliggande motionen, och den har gjort detta i den förhoppningen och den tanken, att Andra kammaren äfven skulle vara villig att bifalla motionen, äfven om detta af skäl, som vi alla känna, för närvarande icke kan blifva annat än en opinionsyttring.

För min enskilda del hyser jag den uppfattningen, att det är mycket svårt för oss människor att rätt kunna värdesätta hvarandras handlingar och rättvist kunna belöna en gärning framför andra. Det är ju oftast så, att medan en gärning blir belönad, blifva hundrade, ja, tusenden obelönade. Jag vill för ingen del säga, att de som bära ordenstecken och medaljer icke i viss mån gjort sig förtjänta af de utmärkelsetecken, som sålunda kommit dem till del, men jag vill dock på samma gång framhålla, att tusenden sinom tusenden andra kunna hafva gjort sig lika förtjänta af samma utmärkelsetecken, utan att därför någonsin erhålla något dylikt. Jag vill icke upptaga tiden med att anföra alla de exempel härfå, som kunna hämtas såväl ur historien som ur vårt dagliga lif, men det synes mig, som om vid sådant förhållande ordenstecken och medaljer och alla hedersbevis, som äro ämnade att bäras omkring halsen eller på bröstet, skulle förlora en stor del af sitt värde inför tänkande människor. Därför skulle jag för min ringa del gärna se, att utdelandet af dessa utmärkelsetecken inskränktes så mycket som möjligt. Jag anser därför, att det förefinnes en brist i herr Hagbergs motion så till vida, att han icke medtagit alla yttre utmärkelsetecken, medaljerna likasåväl som ordnarna. Nu vet jag mycket väl att motionären kan invända, att medaljerna dock i allmänhet utdelas mera efter förtjänst, men man måste väl ändock erkänna, att äfven ordnarna äro ämnade att utdelas för berömliga gärningar och långvarig och trogen tjänst.

Jag vågar nu icke ens försöka uppdraga gränsen mellan de rent

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)

officiella utmärkelsetecknen och sådana, som utdelas af enskilda sällskap, men af hvad jag yttrat torde framgå, att jag anser mig med rätta böra ansluta mig till utskottsmajoritetens mening. Jag anser nämligen, att äfven med den begränsning, som herr Hagbergs motion nu erhållit, densamma likväl pekar i rätt riktning eller åtminstone i den riktning, jag nu haft äran angifva, och på den grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Hagbergs nu förevarande och i mycket varsamma ordalag hållna motion.

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Jag kommer i olikhet med den föregående ärade talaren att avsluta mitt anförande med ett bestämdt yrkande om afslag å såväl utskottets hemställan som motionen. När jag det gör, ber jag att inledningsvis få i korthet nämna, att jag själf känner mig ofantligt obesmittad af ordensväsendet. På den grund, att det varit en fastslagen praxis, att politiska tidningsredaktörer icke borde mottaga ordnar, ansåg jag mig för några år sedan böra afböja en utländsk orden. Detta är all den befattning, som jag haft med ordensväsendet. Då jag således står alldes vid sidan af detsamma, ber jag att i någon mån få granska de skäl, som här anförts emot ordensväsendet, och äfven framhålla en del skäl för detsammas bibehållande.

Jag vill börja med den paradoxen, att om motionären hörde till de maktägande i detta land eller något annat land, så skulle jag nästan misstänka, att han skulle hålla på ordnarna eller, om de icke funnes där, kanske rent af införa dem. Jag ser icke alls något i högre grad ideellt i ordensväsendet. Man kan alldeles icke komma ifrån, att hela ordensväsendet bygger på en benägenhet i den mänskliga naturen för fåfänga. Allra först skulle jag vilja säga, att lika välmenande som motionärens yrkande är och lika välmenande som utskottet tagit saken, lika opraktiskt är deras sätt att se på denna fråga. Staten och framför allt dess högsta representant behöfver och har i alla tider och alla länder behöit och kommer helt säkert att i alla tider och alla länder behöfva något sätt att belöna tjänster, som blifvit gjorda staten eller landet. Vi veta ju, att i äldre tider utdelade Konungen riddarskap; han adlade, han lämnade förlänningar och utdelade penninggåfvor och andra gåfvor. Dessa sätt voro ganska dyrbara, och de ha trasslat in både jordförhållandena och andra förhållanden, där de förekommit. Allt detta har härflutit ur nödvändigheten för statens representant att belöna gjorda tjänster. Man har i vissa länder det sättet, att man såsom belöning gifver en person en viss titel. Herrarna kanske känna till, att det i Tyskland finnes en synnerligen framstående författare på det finansiella gebietet, en nationalekonom vid namn Adolf Wagner, som är världsberömd. Denne, som är mycket radikal, har fått titeln »verkligt geheimeråd», hvarmed följer excellenstiteln, och nog var det mitt intryck af ett samtal, som jag hade med honom, att han satte mycket värde på denna excellenstitel. I Tyskland finnes det en

annan likaledes mycket berömd nationalekonom, som dock är mera liberalt anlagd än Wagner — han står, kan man säga, på Social Tidskrifts ståndpunkt i politiska ting. För några år sedan blef han adlad; han hette förut Schmoller, men nu fick han ett »von» framför detta sitt namn. Mitt personliga intryck af ett sammanträffande med honom var, att han mycket gärna ville höra detta lilla *von* framför sitt världsberömda namn.

I Danmark betalas likaledes gjorda tjänster genom tilldelande af titlar. Det är ju ett synnerligen billigt sätt, men om det är bättre att gå omkring och titulera folk för geheimeråd än att se en ordensstjärna på deras bröst, vet jag icke — det kan ju vara lika motbjudande eller lika tilltalande båda delarna.

Då man emellertid, när man går tillbaka i historien och blickar ut öfver olika länder, finner, att man öfverallt har något sätt, hvarpå man kan belöna tjänster, som gjorts ett land, då måste man ändå fråga sig, hvarför det är så ställt, hvar anledningen därtill kan ligga. Den ligger helt enkelt och måste ligga däri, att det öfverallt och i alla tider har varit ett allmänt känt behof att på detta sätt belöna tjänster. Detta ha nu motionären och utskottet fullkomligt förbiset; utskottet har tagit till den grad ytligt på denna fråga, att man verkligen häpnar, när man läser utskottets betänkande.

Om en person gjort landet några särskilda tjänster, har man alltså ett behof af att gifva honom ett synligt uttryck för landets erkänsla, och den, som i detta fall uppträder å landets vägnar, är den högste representanten för landet, särskildt utåt, eller i vårt land Konungen. Om vi se på de mellanfolkliga förbindelserna mellan vårt land och andra länder, äro de sådana, att jag tror, att den, som icke närmare tänkt sig in i eller riktigt noga sett på den frågan, icke kan ha någon aning om, huru oerhördt mycken nytta vårt land har just i förhållandet till utlandet på grund därpå, att ordnar lämnas åt utländska män. Alla veta ju, att det i utlandet finnes svenska konsulter och generalkonsulter, som äro olönade; det är alltså titulärkonsulter. Dessa sköta en del arbete för vårt lands räkning, och deras belöning därför ligger i den titel, som de fått, i en uniform och vidare däri, att de efter ett visst antal år pläga erhålla en orden. D. v. s. vi betala utländska män genom att höja deras sociala anseende på den ort, där de vistas, för att de göra vårt land verkliga tjänster. Är det icke då litet kortsynt att säga, att vi skola sopa bort ordensväsendet, emedan man icke anser det samma vara lämpligt. Den enda följden af ordensväsendets afskaffande skulle nog bli, att vi i mycket högre grad, än hvad för närvarande är fallet, måste betala de tjänster, som utlänningar göra vårt land. Vi kunna se saken från ännu en sida. I kulturfrågor, i politiska och ekonomiska frågor står ju vårt land i daglig förbindelse, materiellt och andligen, med andra länder, och äfven här förekommer ett uppskattande af gjorda tjänster i ordensförlänningar,

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

och man finner, att detta återverkar gynnsamt för vårt land. Det är naturligtvis ganska svårt att här komma med bestämda exempel och anföra dem till Riksdagens protokoll — det skulle ju på omvägar kunna komma fram till de personer, som det här gäller. Jag vill dock anföra ett fall, som jag tror är ganska belysande, dock utan att därvid nämna personens namn eller den plats, där han verkar. Det har funnits och finnes fortfarande i utlandet en mycket berömd läkare, som har en klinik, till hvilken utlänningar strömma för att utbilda sig i ett visst medicinskt fack. Till följd däraf har det uppstått stark trängsel på denna klinik, och för en del år sedan bestämde man sig därför att alldeles utesluta studerandena från vissa nationer. Denna uteslutning var afsedd att gälla äfven de svenska studerandena; Sverige låg ju långt borta, och läkaren i fråga ansåg, att han icke behöfde dem, ehuru han förut mottagit studerande från Sverige. Då trädde några personer emellan och lyckades ordna så, att denne världsberömda läkare erhöll en svensk orden. Han uppskattade så högt detta uttryck för landets tacksamhet, att de svenska studerandena änyoingo komma in och utbilda sig i hans klinik. Men så gingo några år, och trängseln vid kliniken blef allt större och större, och det gick snart som förut: svenskarne jämte några andra uteslötos. Läkaren fick då en ny orden, en orden att baras om halsen, och svenskarne ingo återigen tillträde till hans klinik. När man ser sådana faktiska exempel — och jag försäkrar, att de skulle kunna mångfaldigas i det oändliga — kan man med rätta fråga, om det icke är viktigt nog för landet att ha ett dylikt sätt att belöna utlänningars tjänster mot vårt land, som icke kostar staten ett öre, men som verkligen har det goda med sig, att svenska män och kvinnor, som behöfva utlänningars hjälp, äfven kunna få sådan och gärna få den. Jag tror, att motionären och utskottsmajoriteten samt för öfrigt alla de, som eventuellt vilja rösta för en skrifvelse om ordensväsendets afskaffande, böra noga tänka sig in i hvad afskaffandet af ordnarna skulle betyda i den mellanfolkliga förbindelsen mellan Sverige och andra länder.

Att här resouera så, som utskottets ordförande gjorde, då han uttalade, att vi äro säkra på att förslaget icke går igenom i Första kammaren och att det således här blott är fråga om en opinionsyttring, anser jag vara felaktigt, därför att ett votum bör afgifvas i denna kammare likasåval som i Första kammaren med full öfvertygelse om, att man står för sitt votum, äfven om det skulle leda till ett positivt resultat.

Om nu icke ordensväsendet finnes, om således icke ordnar kunde lämnas såsom bevis på vår uppskattning af utlänningars tjänster åt Sverige eller svenska medborgare, då måste i många fall i stället gåfvor lämnas. När furstliga personer besöka hvarandra, är det icke blott ordnar, som utdelas, utan det händer ibland, att mycket dyrbara gåfvor förekomma. Om man nu skulle omlägga hela denna sak så, att det endast blefve gåfvor, som utdelades, är

det då någon, som tror, att Konungen i längden kunde af egna medel bestrida kostnaderna för dessa gåfvor? Nej, detta blefve naturligtvis en riksdagsfråga, det måste blifva en fråga om rena anslag. Man bör med andra ord enligt min mening se helt realpolitiskt krasst på denna fråga och med tanke på utlandet erkänna, att om ordnarna afskaffades, skulle saken ställa sig betydligt dyrare för staten, än hvad fallet är med den nuvarande situationen. Ja, hör man då invändas, låtom oss behålla ordnarna för att ha dem att gifva åt utlänningarna, men låtom oss för all del slippa dem inom landet. Hela detta resonemang är alldeles felaktigt helt enkelt därför, att de svenska orduarnas anseende i utlandet är beroende på det anseende, som samma ordnar ha inom landet. Tag bort ordnarna inom landet, och de svenska ordnarna kunna aldrig få det anseende i utlandet, som de för närvarande äga! De kunna då där aldrig uppskattas, och tilldelandet af en svensk orden kommer då blott att te sig såsom ett försök att muta utlänningarna, då svenskarne själfva icke vilja veta af dem. Det kommer således att bli en den allra besynnerligaste påföljd af en dylik anordning.

Huru ställer sig då saken, om vi stanna med blicken inom vårt land? Jag tror, att vi kunna uppdelas de personer, som få svenska ordnar, i två olika grupper. Först ha vi statens tjänstemän, som vanligen, åtminstone de högre, i viss tur få ordnar. Här har man med andra ord ett tillskott, så att säga, till statstjänstemännens sociala auktoritet och anseende och ingenting annat. Staten betalar ju i många fall lägre lön än enskilda, som hos sig ha personer anställda. Anledningen till, att staten kan göra detta, är ju den, att statens kaka visserligen anses liten, men dock saker och vidare — och detta är nog viktigare — att det finnes ett ordnad pensionsväsende samt att statstjänsten medför en viss social ställning. Skulle man på olika vägar minska den sociala ställning, som ämbetsmännen ha, så misstänker jag, att det kommer att ställa sig svårare på vissa områden att få till stånd en god rekrytering af denna kår. Jag vill icke säga, att ordensväsendets borttagande enbart skulle verka därhän, men nog skulle det i någon mån bidraga till ett sådant resultat, och om vi skulle fortsätta på samma väg, hade vi snart en helt annan rekrytering inom ifrågavarande kår än den, vi för närvarande ha.

Den andra gruppen utgöres af öfriga, som tilldelas ordnar. Där framträder än mera ordensväsendets verkliga uppgift, nämligen att tagas i anspråk, då det galler att tjänster, som äro gjorda åt landet, må belönas. Där har en stor vetenskaplig upptäckt gjorts, där har någon framjat svenskt näringslif på ett särskildt sätt o. s. v., och Konungen visar då landets erkänsla genom en ordensförläning. Det har någon gång inträffat, att dessutom förslag framkommit att en penningbelöning skulle lamnas. Jag vill sålunda minnas, att när Nordenskjöld upptäckt nordostpassagen, erhöill han sedermera af Riksdagen ett årligt anslag.

*Anående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Det norska stortinget har ofta lämnat penningbidrag, och det torde vara alldeles visst, att om det icke längre finnes någon möjlighet att belöna svenska mäns förtjänster om landet genom ordensförläningar, då kommer Riksdagen att ofta få pröfva förslag från Kungl. Maj:t att med penninggåfvor eller på annat sätt uppmuntra dem och visa sin erkänsla mot dem, som på exceptionellt sätt gagnat landet. Äfven härvidlag kommer man till att hvarje annat sätt eller de flesta andra sätt att belöna tjänster skulle bli mycket dyrbarare. Jag vet en man, som för en del år sedan, då det var tal om denna fråga, sade, att han tyckte, att en orden vore lika bra som en snusdosa och snusdosan vore dessutom dyrare. Här i landet måste den, som får en orden, själf betala den.

Här har sagts af utskottet, att ordensväsendet uppdrager skrankor, som skilja medborgarne från hvarandra. Jag vill då anmärka, att det finnes två sätt att öfverskatta ordensväsendet. Det ena sättet är, om någon, som fått en orden, sätter ett sådant värde på den, att han alldeles öfverskattar densamma. Det är naturligtvis löjligt och dumt. Ett annat motsatt sätt är att afsky ordnarne, att tillmäta dem en sådan betydelse, att de med nödvändighet måste borttagas. Det är ett annat sätt att öfverskatta ordnarnes betydelse. Det är att göra onödigt mycket affär af saken. Jag skulle vilja säga, att motionären och utskottet visat en oerhörd öfverskattning af ordensväsendets betydelse och, såvidt jag kan finna, likställt sig med dem, som, då de fått en orden, äro alldeles för sturska öfver densamma.

Man kan aldrig borttaga de skrankor, som finnas, och jag skulle vilja påstå, att ordensväsendets borttagande icke är en demokratisk reform. Med stor sannolikhet kan befaras, att det komme att verka i motsatt riktning. Låt oss se på förhållandena i Nordamerikas förenta stater. Hvad är det, som där bestämmer skillnaden? Jo, det är förmögenheten. Finnes det något mera odemokratiskt än att låta penningen vara en sådan värdemätare? Är det icke då bättre att bredvid den sociala värdemätaren penningen sätta något, som icke har med penningen att göra, något som är oberoende af inkomst och förmögenhet? Där kan uppfinnaren, där upptäckaren, där nationalekonomen, där den praktiske affärsmannen, alldeles utan hänsyn till, om de äro förmögna eller ej, få någonting, som gör dem i visst afseende höjda i socialt anseende till jämbredd med eller till och med öfver de förmögna. Låt ordensväsendet sopas bort, och vi sätta rikedomerna mera i högsätet såsom värdemätare än för närvarande. Jag tror icke, att en sådan reform är så demokratisk som motionären och utskottet föreställt sig.

Sedan skulle jag verkligen vilja framhålla, att låt oss hålla på med de stora reformerna, låt oss kämpa om dem och låt oss föra fram vårt folk i dess numera påskyndade kulturutveckling, men låt oss slippa att syssla med sådana ur inhemsk statlig synpunkt lappri-saker som ordensväsendet! Låt oss se på engelsmännen och frans-

männen. Bland dem stå stora strider om sociala spörsmål, men något mera konservativt folk i fråga om vanor och annat än det engelska folket, äfven där det består af rent radikala element, finnes väl icke.

Då det enligt min uppfattning här icke är tal om någon jämlikhetsreform och det icke är en verkligt demokratisk reform utan bara ett småplottrande med frågor, som vi icke behöfva hålla på med, och hela detta sätt att belöna tjänster, som ordensväsendet innebär är det billigaste sätt, som man torde kunna uppfinna, när framför allt våra mellanfolkliga förbindelser äro sådana, att de nästan kräfva, att vi ha något godt, något i utlandet erkänt godt sätt att visa vår erkänsla för landet gjorda tjänster, när slutligen så många enligt min uppfattning starka skäl tala mot motionen och utskottets hemställan, tillåter jag mig, herr talman, att yrka afslag å bådaderna.

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

Herr Månsson: Herr talman, mina herrar! Här har ju ordats så mycket om ordnarnes stora betydelse såsom ett slags ideellt bytesmedel för inland och utland, så att med det, som nu sagts, å ena sidan och utskottets betänkande å andra sidan skulle det kunna vara nog. Som jag icke delar herr Hildebrands uppfattning och icke heller fullt utskottets, utan håller mig på en mellanväg, skall jag emellertid be att få säga några ord.

Det kan icke förnekas, att med den stigande upplysningen och folkbildningen, med den stigande kulturen i de breda lagren, där sinnena skolas och fördjupas, kommer man inom kort att inse, att dessa ordensförlänningar oftast, kan jag säga, icke utgöra en belöning för särskild duglighet eller särskilda förtjänster utan falla tämligen planlöst, så att i hvarje fall de mest förtjänta bli utan. — Ja, skam den som tänker illa därom.

Låt oss se på deras utdelning i landet! Man påpekar, hur bra det är att kunna utdela dem till framstående lärde och andra, hvilka ej kunna erbjudas betalning för gjorda tjänster mot landet. Hvilka framstående lärde är det då, som erhålla dessa ordnar? Jo, i regel sådana som ha den oturen eller turen eller hvad man skall kalla det att komma inför de myndigheters ögon, som ha mer eller mindre påstötningsförmåga eller utslagsmakt i sådana här fall. Där- emot är det många, många andra dugliga män, som icke erhålla några ordnar. Jag behöfver endast som exempel taga våra kirurger, som få slita på lasaretten dag och natt och natt och dag, till dess de ofta vid 50 års ålder äro nedbrutna, men sällan ser man, att sådana duktiga män erhålla ordnar. Om man ser på jordbrukets representanter — hvilka är det som erhålla ordnar? Ganska ofta män, som icke kunna köra en rak fåra, icke skära ett tunnland hafre, som aldrig i sitt lif brutit en jordlapp. Statarne ha odladt och plöjt, mjölvarne ha malit, köksorna ha kokt och stekt deras mat, och de ha ätit, det är deras enda beröring med jordbruket i många fall. Om jag ser på handelns område, hvilka är det, som

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*

ofta erhålla de högsta ordnarna? Är det de, som utfört ett energiskt arbete, som från en liten början skapat t. ex. en stor industri, som kanbända efter många misslyckanden och mödor och många natters omtanke och omsorg lyckats skaffa marknad i främmande land för våra produkter, så att vi därigenom kunna komma i tillfälle att utbyta våra varor mot utländska, som vi behöfva? Nej, ganska ofta är det män, hvilkas hela affärssystem bestått i att i förskott lyfta andra människors aflöning genom jobberi med tomter, hus och aktier. Jag säger icke ofta, men jag säger dock ganska ofta. Ser man på de lärda, på tjänstemän, som ofta få slita på sina platser, så finner man, att de sällan äro dekorerade. När man sålunda ser på jordbrukets representanter och finner, att sådana, som icke kunna plöja en fåra, erhålla ordnar, när man finner, bland handelns representanter, att de, som erhålla ordnar, vanligen äro sådana, som icke kunna tala ett främmande språk, som icke gjort något för oss i utlandet och ens sålt ett kilo af en vara, kan man då undra öfver, att man tröttnar på ett sådant system? Slå för resten upp i statskalendern och se efter, hvilka utländningar det är som mest dekorerats! Jag är säker på, att det icke är de mest framstående, icke framstående ingenjörer, uppfinnare, jordbrukare, nej, det är obetydliga majorer och öfverstar och andra, som varit i främmande personers sällskap här.

Allt som allt, så finner man, att det är för kulturutvecklingen tämligen obetydliga personer, som bära dessa glittrande utmärkelser på sig, de noblaste, de stiligaste männen — jag skulle kunna räkna upp en hel del sådana — afvisa principiellt sådana utmärkelser.

Nu invändes det, att det skulle vara en dålig demokratisk reform att afskaffa dessa ordnar, ty man behöfver något medel, hvarigenom man kan visa framstående medborgare eller utländningar, som gjort vårt land tjänster, sin erkänsla. Jag är ganska enig med en del talare i det stycket. Jag har därför begärt ordet för att påpeka, att jag tänkt, att om — hvilket väl är otänkbart — denna motion skulle kunna föranleda, att man på högsta håll, som i detta fall har makten, började taga frågan om ordnarnes afskaffande i öfvervägande, det synes mig, som om man i stället borde inrätta ett nytt belöningsinstitut. Och däri är jag enig med hvad som nämndes i herr Hildebrands anförande, att ett sådant bör inrättas. Huru bör det då vara beskaffadt? Jo, det synes mig, att t. ex. ett af Riksdagens utskott och icke enskilda personer borde ha rätt att utdela sådana belöningar. Det synes mig, att de skulle kunna bestå icke i bleckbitar utan vara mera reella. Jag tänker mig ett par tre grader af hedersborgarskap, som skulle utdelas utan hänsyn till vederbörandes ekonomiska eller sociala ställning. Det synes mig, att lika väl som en godsägare, som inlagt otvivelaktiga förtjänster om landets jordbruk i allmänhet, därför erhållit denna utmärkelse, lika väl kunde ett sådant hedersborgarskap komma den till del, som under vidriga förhållanden, under kamp mot svårig-

heter af alla slag odlat upp en för hans förhållanden afsevärd stenbacke eller mosse eller fått en bit af den svenska jorden lagd under plojen. Man kan säga, att när man lägger en vildmark under plojen, så är det till evärdelig tid ett monument öfver ens verksamhet. Det skulle dock icke skada, att för sådant visades någon erkänsla. På samma sätt är det på handelns område och på alla möjliga håll. Här är icke plats eller tid att närmare utveckla denna tanke, hvar och en kan här tänka ut sitt eget system. Men måhända kan det i en nära framtid blifva tal om detta, ty vi ha icke hos oss så många företagsamma människor, att man icke bör uppmuntra de få vi ha. Denna verkliga företagsamhet bör uppmuntras, men icke deras, som endast lura på att i förskott äta upp hvad andra skola förtjäna eller redan förtjänat.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Lundgren i Vendelsberg: Herr talman! Endast ett par eller några få ord! Jag betonade i mitt förra anförande, att jag gärna ville medgifva, att man i ordensdekorationerna ägde ett medel att belöna utlänningar. Herr doktor Hildebrand underströk också detta. Jag vill då fråga doktor Hildebrand, som i detta afseende har mera kunskap och erfarenhet än jag: hurudana äro förhållandena i de länder, som icke hafva något egentligt ordensväsende, t. ex. Norge, Frankrike? I Amerika förekomma ju inga ordnar alls. Jag vill endast fråga: har man där svårt att få de högre ämbetsplatserna besatta? Kan man säga, att de mellanfolkliga förbindelserna äro försvårade eller försämrade, därför att man är i saknad af ordensväsendet? Det synes mig vara angeläget att er-hålla svar på dessa frågor.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes afgifvande, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande samt behandlingen af öfriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,16 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

*Angående
afskaffande
af ordnar och
medaljer.
(Forts.)*